

Gemeenteraadsverkiezingen 2026

Lokale partijprogramma's en Groen in en om de stad

Gemeenteraadsverkiezingen 2026

Lokale partijprogramma's en Groen in en om de stad

Een analyse van verkiezingsprogramma's van de politieke partijen die in 44 grote gemeenten van Nederland deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 op het thema (gemeentelijk) groen.

J.K. van Raffe

J.H. Spijker

Wageningen Environmental Research, 2026

Colofon

J.K. van Raffe en J.H. Spijker, 2026. Lokale partijprogramma's en Groen in en om de stad, Een analyse van verkiezingsprogramma's van de politieke partijen die in 44 grote gemeenten van Nederland deelnemen aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 op het thema (gemeentelijk) groen. Wageningen Environmental Research,

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Environmental Research en gesubsidieerd door het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur, in het kader van het Beleidsondersteunend onderzoekthema Duurzame voedselvoorziening & -productieketens & natuur (projectnummer BO-43-201-032).

Foto Den Haag, Bron: Benchmark Gemeentelijk Groen.

© 2026 Wageningen Environmental Research
(instituut binnen de rechtspersoon Stichting Wageningen Research)
Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland
tel.: 0317 – 48 07 00
www.wur.nl/environmental-research

Wageningen Environmental Research is onderdeel van Wageningen University & Research
Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wageningen Environmental Research.

Inhoud

1	Inleiding	7
1.1	Achtergrond	7
1.2	Projectdoelstelling & onderzoeksvragen	7
2	Werkwijze	9
2.1	Selectie gemeenten en partijen	9
2.2	Verzamelen partijprogramma's	12
2.3	Opstellen prompts	14
2.4	Werken met NotebookLM en Excel	16
2.5	Correcties n.a.v. analyses	18
3	Resultaten	19
3.1	Algemeen	19
3.2	Aandacht voor groen in de gemeenten	19
3.3	Aandacht voor groen bij de partijen	21
3.4	Onderdeel 1 –Groen algemeen	21
3.5	Onderdeel 2 – Functies van groen	30
3.6	Onderdeel 3 - Bestuivers	40
3.7	Onderdeel 4 - Biodiversiteit	44
3.8	Onderdeel 5 – 3-30-300 regel	48
4	Vergelijking met verkiezingen 2022, 2018, 2014 en 2010	51
5	Conclusies	53

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Op 18 maart vinden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Bij eerdere lokale verkiezingen in 2010, 2014, 2018 en 2022 heeft Wageningen Environmental Research op een rij gezet of en op welke wijze politieke partijen in hun verkiezingsprogramma's bij deze verkiezingen aandacht besteden aan groen en natuur in de gemeente (Heutinck & Visschedijk 2010; Visschedijk & De Vries 2014, Visschedijk 2018, Rutten & Stuiver 2022). Deze vraag is nu weer erg relevant, omdat de Europese Natuurherstelverordening ook eisen stelt aan de ontwikkeling van het stedelijk groen. De VNG heeft dit uitgewerkt in een factsheet (VNG 2025).

De Rijksoverheid heeft de afgelopen jaren het Programma Groen in en om de stad (GIOS) gelanceerd. Dit is een programmatische aanpak van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LNV) in samenwerking met het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat (I&W) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Met de programmatische aanpak Groen in en om de Stad (GIOS) worden stappen gezet om de belangen van vergroening beter mee te nemen in de opgaven van het bebouwde gebied voor staan, zoals de verstedelijkingsopgave, verduurzaming van de bestaande stad, energietransitie, mobiliteitstransitie, en niet in de laatste plaats de doelen van de Europese Natuurherstelverordening. Binnen Groen in en om de stad valt niet alleen groen maar ook blauw (water). Gezien de vele doelen die gekoppeld zijn aan groen, worden deze opgaven interdepartementaal, in samenwerking met decentrale overheden en andere stakeholders integraal opgepakt. Voor het Programma hebben de ministeries van BZK en LNV een handreiking gepubliceerd (Ministeries van BZK en LNV 2024).

Dit onderzoek is gestart naar aanleiding van een door LNV ingediende vraag bij de Kennisdesk. Begin januari 2026 is het projectplan vastgesteld.

1.2 Projectdoelstelling & onderzoeksvragen

Doel

In dit project is het doel te analyseren of er in de partijprogramma's van deelnemende partijen aan de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 aandacht wordt besteed aan biodiversiteit/natuur in stedelijk en landelijk gebied?

Onderzoeksvragen:

In het projectplan zijn een aantal vragen opgenomen die beantwoord zouden moeten worden. De initiële subvragen zijn:

1. Besteden verkiezingsprogramma's aandacht aan de Natuurherstelverordening en op welke manier?
2. Besteden verkiezingsprogramma's aandacht aan groen in en om de stad en op welke manier? Worden bijvoorbeeld aangesloten op normen of aandacht besteed aan de kwaliteit van groen, zoals Basiskwaliteit Natuur?
3. Besteden verkiezingsprogramma's aandacht aan de rol van groen voor klimaatadaptatie en gezondheid, recreatie etc. en op welke manier?
4. Hierbij wordt zo mogelijk onderscheid gemaakt tussen landelijk gebied en stedelijk gebied (met name voor gemeenten die ook landelijk gebied binnen de gemeentegrenzen hebben)
5. Wordt groen-blauwe dooradering genoemd en op welke manier?
6. Is er aandacht voor bestuivers in landelijk gebied en stedelijk gebied?

-
7. Wordt aandacht besteed aan Basiskwaliteit natuur genoemd of natuurinclusief, bijvoorbeeld 'natuurinclusief bouwen', en op welke manier?
 8. Worden er ten aanzien van natuur en groen in de stad doelen gesteld en zo ja, welke doelen?

Doelgroep

Beleidsmakers publieke organisatie (overheid, provincies, gemeenten, waterschappen);
Maatschappelijke organisaties; politiek geïnteresseerden.

Risicoanalyse

In het verleden is gebleken dat lokale partijen niet altijd een verkiezingsprogramma uitbrengen. Ook sommige landelijke partijen maken niet voor elke gemeente een specifiek lokaal programma.

2 Werkwijze

2.1 Selectie gemeenten en partijen

In januari is gestart met het project door gemeenten te selecteren. Gekozen is om het onderzoek te beperken tot de grootste 45 gemeenten van Nederland. Dit betreft de G4, de 4 grootste gemeenten van Nederland, en de G-40, de 41 grootste gemeenten van Nederland na de G4 (<https://www.g40stedennetwerk.nl/pijler/g40>). Van die 45 gemeenten organiseren 44 gemeenten gemeenteraadsverkiezingen op 18 maart 2026. In tegenstelling tot de landelijke gemeenteraadsverkiezingen op 18 maart 2026, stemmen inwoners van Hilversum pas op woensdag 18 november 2026 in verband met een herindeling vanwege de komende fusie tussen de gemeenten Hilversum en Wijdemeren. Het aantal gemeenten is aanmerkelijk groter dan bij de analyses uitgevoerd bij de verkiezingen van 2010, 2014, 2018, 2022. Gebruik van moderne tools voor de analyse van de programma's – die indertijd niet beschikbaar waren – maakte dat mogelijk.

Vanaf 20 januari tot en met 20 februari zijn zoveel mogelijk verkiezingsprogramma's van de politieke partijen verzameld. Dit betreft verkiezingsprogramma's van alle landelijke partijen die meedoen aan de gemeenteraadsverkiezingen en de lokale partijen voor zover die al in de raad zaten in de periode 2022-2026 (zie Tabel 1). De afsplitsingen zijn wel weggelaten. Voor deze beperking is gekozen om te voorkomen dat de resultaten te veel zouden worden 'vervuild' door een groot aantal programma's van (kleine) partijen die zeer waarschijnlijk niet in de raad zouden komen wat ook zou leiden tot veel werk. Voor de gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam op 18 maart 2026 hebben bijvoorbeeld 35 partijen een kandidatenlijst ingediend.

Tabel 1. De lokale partijen in de huidige gemeenteraden van de onderzochte gemeenten (op basis van informatie op de websites van de betreffende gemeenten, stand 12-2-2026).

	#	
Alkmaar	4	Leefbaar Alkmaar BAS (Belangen Alkmaarse Samenleving) OPA (Onafhankelijke Partij Alkmaar) Seniorenpartij Alkmaar
Almelo	5	PVA (Partij Vrij Almelo) Almelo Centraal LAS (Lokaal Almelo Samen) Democraten.Nu Leefbaar Almelo
Almere	2	Leefbaar Almere Almere Partij
Alphen aan den Rijn	5	Nieuw Elan Alphen voor elkaar RijnGouweLokaal Beter Alphen* Ons Alphen * Samen gegaan met RijnGouweLokaal
Amersfoort	3	Burger Partij Amersfoort Amersfoort2014 (lokaal) Amersfoort voor Vrijheid
Amstelveen	3	Burgerbelangen Amstelveen (bbA) Actief Voor Amstelveen Goed Voor Amstelveen
Amsterdam	0	
Apeldoorn	3	BvA (Belangenvereniging Apeldoorn)* Wij Apeldoorn Lokaal Apeldoorn * Nu Beter voor Apeldoorn

Arnhem	2	Arnhem Centraal BurgerBelang Arnhem
Assen	3	Stadspartij PLOP Assen Centraal Leefbaar Assen
Breda	2	Breda Beslist LPF
Delft	3	STIP (Studenten Techniek In Politiek) Hart voor Delft Onafhankelijk Delft
Den Haag	2	Hart voor Den Haag / Groep de Mos Haagse Stadspartij
Deventer	3	Gemeentebelang Deventer Belang Deventer Sociaal
Dordrecht	4	Beter Voor Dordt (BVD) VSP Dordrecht Gewoon Dordt Op Ons Eiland
Ede	4	Gemeentebelangen Ede Burgerbelangen Ede Mens en Milieu Democratische Partij Ede
Eindhoven	3	Ouderen Appèl Eindhoven LPF (Lijst Pim Fortuyn) Eindhoven Voor Elkaar
Emmen	2	Wakker Emmen Hart voor Emmen
Enschede	2	Burger Belangen Enschede (BBE) EnschedeAnders
Gouda	4	Gouda Positief Gemeentebelangen Gouda Leefbaar Gouda Gouda Vitaal
Groningen	3	Stadspartij 100% voor Groningen Student en Stad Partij voor het Noorden
Haarlem	5	Hart voor Haarlem Jouw Haarlem Trots Haarlem OPHaarlem Actiepartij
Haarlemmermeer	5	HAP (Haarlemmermeerse Actieve Politiek) FORZA! Haarlemmermeer ÉÉN-Haarlemmermeer Sociaal Rechts Gezond Haarlemmermeer
Heerlen	4	Ouderen Partij Heerlen (OPH) PHB Hart-Leers Jongerenpartij Heerlen
Helmond	2	1: Lokaal Sterk 2: Helder Helmond
Hengelo	4	1: Burger Belangen 2: Anders! LokaalHengelo 3: Pro Hengelo 4: Hengelose Burgers
's-Hertogenbosch	6	1: Rosmalens Belang 2: Bosch Belang 3: Bossche Groenen 4: Gewoon Gedreven 5: Voor Den Bosch 6: Leefbaar 's-Hertogenbosch
Hilversum	4	Hart voor Hilversum Democraten Hilversum OpStand Sociaal-Conservatieve Beweging
Hoorn	6	Hoorn Lokaal Hart van Hoorn

		Sociaal Hoorn Hoorn Open en Eerlijk Hoornse Inwoners Beweging HOOP!
Leeuwarden	4	FNP (Fryske Nasjonale Partij) Gemeentebelangen Leeuwarden* Lijst 058* SL!M * gefuseerd tot GB058
Leiden	2	Partij Sleutelstad (lokaal) Studenten voor Leiden (SVL)
Lelystad	5	JongLelystad Inwonerspartij Mooi Lelystad Leefbaar Lelystad Gemeentebelangen Lelystad* NL Lelystad * Doet niet mee in 2026
Maastricht	6	Seniorenpartij Maastricht (SPM) Partij Veilig Maastricht (PVM) M:OED SAB (Sociaal Actieve Burgerpartij) Maastricht van NU Liberale Partij Maastricht
Nijmegen	1	Stadspartij Nijmegen
Oss	3	Sociaal Sterk Oss VDG Dynamisch Democratisch Oss
Roosendaal	4	VLP Roosendaal (Vrije Liberale Partij) Roosendaalse Lijst Burger Belangen Roosendaal Vitaal Liberaal
Rotterdam	1	Leefbaar Rotterdam
Sittard-Geleen	6	GOB (Geleen-Oirsbeek-Beekdaelen) Stadspartij Sittard-Geleen-Born SPA Lokaal Sittard-Geleen-Born Burger Centraal* PIT * Opgegaan in Stadspartij
Schiedam	5	Progressief Schiedam (PS)* Alles voor Schiedam Lokaal Onafhankelijk Schiedam (LOS) Ouderenpartij Schiedam AOV (Algemene Ouderen Verbond)** * verbindt zich aan GLPvdA ** Opgegaan in Ouderenpartij
Tilburg	4	1. Lijst Smolders Tilburg (LST) 2. Lokaal Tilburg 3. Ons Tilburg 4. Voor Tilburg 013
Utrecht	7	Student & Starter EenUtrecht Stadsbelang Utrecht Horizon* Link* Utrecht Solidair Utrecht NU * Staan niet op de lijst
Venlo	3	EENLokaal Venlose seniorenpartij Veur Groeët Venlo
Zaansstad	3	POV (Partij voor de Inwoners van Zaansstad) DZ (Democratisch Zaansstad) ROSA (Recht Op Sociale Alternatieven)

Zoetermeer	4	LHN (Lijst Hilbrand Nawijn) PDvZ (Partij Democratie voor Zoetermeer) Zó! Zoetermeer Zoetermeer vooruit
Zwolle	1	Swollwacht (lokaal)

Uit het onderzoek naar de samenstellingen van de gemeenteraden voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2026 blijkt dat er gemiddeld per gemeente bijna 3,5 lokale partijen in de raad zitting hebben en dat meer dan 25% (26,73%) van de raadsleden lid is van een lokale partij. De variatie is wel enorm. Amsterdam heeft bijv. geen lokale partijen in de raad en in Sittard-Geleen zijn 19 van de 37 zetels bezet door mensen van in totaal 6 lokale partijen.

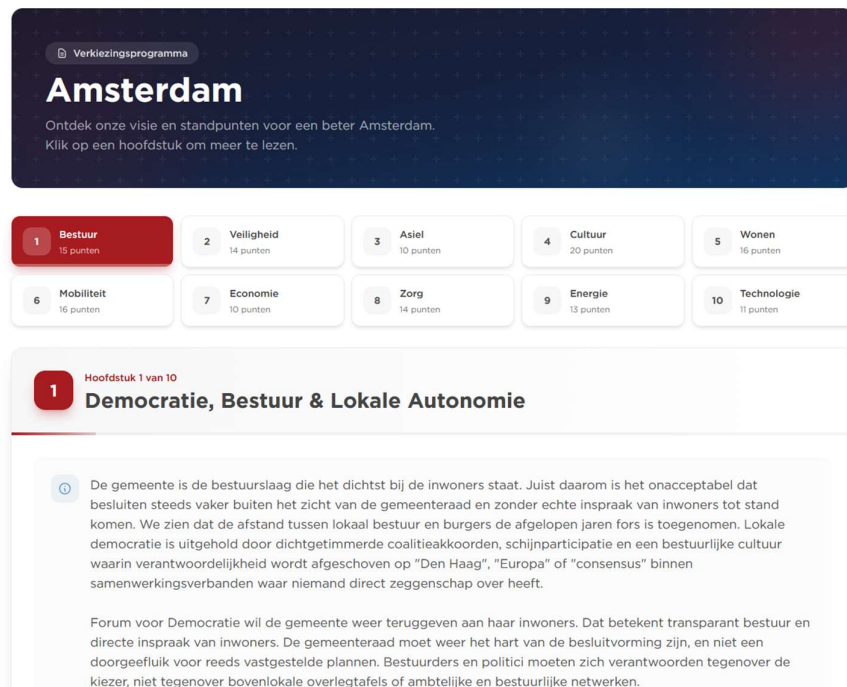
De keuzes hebben geleid tot een totaal van 585 partijprogramma's van partijen die meedoen aan de gemeenteraadsverkiezingen op 18 maart (binnen de door ons vastgestelde randvoorwaarden). Daarbij ging het om 440 programma's van landelijke partijen en 145 programma's van lokale partijen.

2.2 Verzamelen partijprogramma's

Op 10 januari 2026 is begonnen met het zoeken van de partijprogramma's. Dit is doorgegaan tot 20 februari. Er is voornamelijk op internet gezocht. Onder andere met behulp van AI. Daarnaast is met (het 'gewone') Google gezocht en via partijpagina's en overzicht pagina's zoals Stemwijzer.nl. Ook is een paar keer contact gezocht met partijen via e-mail.

In de steekproef zaten 45 gemeenten. In Hilversum worden echter geen verkiezingen gehouden op 18 maart a.s. in verband met een gemeentelijke herindeling, waardoor er programma's van 44 gemeenten zijn verzameld. In totaal konden er dus 585 partijprogramma's worden verzameld in de periode tot en met 20 februari 2026. Niet alle partijprogramma's waren echter beschikbaar. Uiteindelijk zijn 553 verkiezingsprogramma's verkregen.

De meeste konden worden gedownload als pdf. Een ander (substantieel) deel van de verkiezingsprogramma's stond alleen op de webpagina van de partij. Die partijprogramma's zijn gekopieerd en opgeslagen als pdf. In een aantal gevallen stonden de verschillende hoofdstukken van het verkiezingsprogramma op verschillende webpagina's. In dat geval zijn alleen de relevante hoofdstukken gekopieerd.

Figuur 1. Voorbeeld: bij Forum voor Democratie stond het verkiezingsprogramma op verschillende webpagina's.

Tabel 2. Aantal verkiezingsprogramma's. Voor elke partij het aantal gemeenten waarin de partij deelnam aan de verkiezingen, het aantal verkiezingsprogramma's dat is verkregen en het percentage programma's t.o.v. het aantal gemeenten. De lokale partijen zijn hier samen genomen voor alle gemeenten.

	Aantal gemeenten	Aantal programma's	%
D66	44	43	97,73
VVD	44	42	95,45
CDA	44	43	97,73
GLPvdA	40	40	100,00
GL	4	4	100,00
PvdA	4	4	100,00
PVV	20	15	75,00
JA21	6	6	100,00
Forum voor Democratie	41	41	100,00
BBB	7	4	57,14
SP	40	40	100,00
PvdD	33	33	100,00
VOLT	23	23	100,00
SGP*	8	8	100,00
CU*	31	29	93,55
Denk	19	19	100,00
50plus	18	11	61,11
NSC	5	5	100,00
BVNL	6	4	66,67
BIJ1	3	3	100,00
Lokaal	145	136	93,79
Totaal	585	553	94,53

*In 3 gemeenten (Dordrecht, Haarlemmermeer en Zoetermeer) nemen de ChristenUnie en de SGP gezamenlijk deel aan de gemeenteraadsverkiezingen onder de naam ChristenUnie-SGP. Omdat het maar om een paar gemeenten gaat, is ervoor gekozen om CU en SGP toch apart te beschouwen in deze gemeenten. Het CU-SGP verkiezingsprogramma is dus zowel het programma van de SGP als het programma van de CU. Het CU-SGP programma is dus bij 3 gemeenten dubbel geteld in de tabel.

Uit tabel 2 blijkt dat we van de meeste landelijke partijen en ook de lokale partijen een zeer hoog percentage van de verkiezingsprogramma's hebben kunnen vinden (>90%). Voor enkele landelijke partijen lag dat aanmerkelijk lager, zoals BBB, 50plus, BVNL en PVV.

2.3 Opstellen prompts

Voorafgaand aan het onderzoek zijn 8 vragen opgesteld die beantwoord zouden moeten worden (zie §1.2). Deze vragen bleken niet echt geschikt voor een analyse van partijprogramma's met AI (het hulpmiddel dat bij dit onderzoek gebruikt is). De vragen bleken te algemeen en te abstract. Om de basisvragen te kunnen beantwoord, zijn daarom 14 concrete subvragen opgesteld. In de wereld van AI heten deze vragen 'prompts'. In de meeste

gevallen gaat het om vragen die met ja of nee kunnen worden beantwoord, zodat de resultaten kwantitatief zijn in plaats van kwalitatief.

De uiteindelijke 14 prompts (gegroepeerd in 7 onderdelen) waarmee we de verkiezingsprogramma's hebben geanalyseerd, zijn:

Onderdeel 1 –Groen algemeen

Deelvraag 1– Natuurherstelverordening. Prompt: kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma de natuurherstelverordening noemt. (Mogelijke antwoorden: ja, nee)?

Deelvraag 2 – Verbinding stad en buitengebied. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan de verbinding groen in de stad met groen buiten de stad (ja/nee)?

Deelvraag 3 – Hoeveelheid groen, Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma doelen heeft staan ten aanzien van de oppervlakte groen binnen de bebouwde kom. (Mogelijke antwoorden: geen doel, minder groen, meer groen of evenveel groen)?

Deelvraag 4 – Hoeveelheid bomen. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma doelen heeft staan ten aanzien van de boomkroonbedekking en/of het aantal bomen binnen de bebouwde kom. (Mogelijke antwoorden: geen doel, minder bomen/boomkroonbedekking, meer bomen/boomkroonbedekking of evenveel bomen/boomkroonbedekking)?

Onderdeel 2 – Functies van groen

Deelvraag 1 – Groen en neerslag en droogte. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan de opvang van regenwater bij zware neerslag en/of het vasthouden van water in droge tijden (ja/nee)?

Deelvraag 2 – Groen en hitte. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan het terugdringen van hitte tijdens in een warme periode door gebruik te maken van bomen of ander groen (ja/nee)?

Deelvraag 3 – Groen en gezondheid. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan de bijdrage van groen aan gezondheid (ja/nee)?

Deelvraag 4 – Groen en sociale interactie. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan de mogelijkheden die openbaar groen biedt voor sociale ontmoetingen, sporten of spelen (ja/nee)?

Deelvraag 5 – Groen en achterstandswijken. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan groen in wijken waar mensen wonen die het moeilijk hebben (ja/nee)?

Onderdeel 3 - Bestuivers

Deelvraag 1 – Bestuivers. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan bestuivers (insecten in het algemeen of bijen, hommels en vlinders in het bijzonder) in het stedelijk groen of in het landelijk gebied (ja/nee).

Deelvraag 2 – Groen en bestuivers. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan groen als leefgebied voor deze bestuivende insecten (insecten in het algemeen of bijen, hommels en vlinders in het bijzonder) (ja/nee).

Onderdeel 4 – Biodiversiteit

Deelvraag 1 – Basiskwaliteit natuur. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma de term 'basiskwaliteit natuur' noemt (ja/nee).

Deelvraag 2 – Biodiversiteit. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan (het herstel van) biodiversiteit in de bebouwde omgeving (ja/nee).

Onderdeel 5 – 3-30-300 regel

Deelvraag 1 – 3-30-300 regel. Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma de 3-30-300 regel hanteert of zeer vergelijkbare doelen stelt ten aanzien van het aantal bomen in de buurt van woonhuizen, de boomkroonbedekking en/of de afstand van woningen tot een park/parkje (ja/nee)?

2.4 Werken met NotebookLM en Excel

Voor het beantwoorden van de vragen is gebruik gemaakt van artificiële intelligentie (AI), in dit geval NotebookLM van Google. NotebookLM is een door AI aangestuurde onderzoeksassistent van Google die helpt bij het begrijpen en organiseren van complexe informatie. In tegenstelling tot algemene chatbots zoals ChatGPT, is NotebookLM een "bron-georiënteerde" AI: de antwoorden zijn uitsluitend gebaseerd op de documenten die de onderzoeker aan de AI-assistent aanlevert, in dit geval dus de verkiezingsprogramma's. Zo'n AI-programma wordt gevoed door prompts. De gebruikte prompts zijn hiervoor beschreven.

De resultaten van het AI-onderzoek zijn overgezet naar tabellen in Excel. Hierdoor kon het aantal bronnen wat tegelijkertijd aan AI werd 'gevoerd' worden beperkt, wat de kans op hallucineren¹ verkleint. In dit geval het risico dat informatie uit verschillende verkiezingsprogramma's in het verkeerde vakje werd geplaatst (dat een doel van bijv. het CDA uit Groningen werd toegerekend aan het CDA van Amsterdam). Het uiteindelijke analyseren is dus voor een groot deel gedaan in het spreadsheetprogramma.

¹ Bij kunstmatige intelligentie (AI) is een hallucinatie een zelfverzekerde reactie van de tool die niet lijkt gerechtvaardigd te worden door de werkelijkheid of de trainingsgegevens waarop de tool getraind werd. Een hallucinerende chatbot zal bijvoorbeeld een willekeurig getal genereren als er naar de omzet van een specifiek bedrijf gevraagd wordt. Vervolgens kan het gebeuren dat de chatbot hieraan blijft vasthouden, en dus de fout herhaaldelijk zal blijven herhalen (Bron Wikipedia, geraadpleegd op 27-1-2026).

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
1			D66	VVD	CDA	GLPVDA	GL	PVDA	PVV	JA21	FvD	BBB	SP
2													
3	Onderdeel 6 - vraag 1	Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan bestuivers (ins											
4													
5	Alkmaar		nee	nee	nee	ja					nee		ja
6	Almelo		ja	nee	nee	nee			nee		nee		nee
7	Almere		nee	nee	nee	ja			nee	nee	nee		ja
8	Alphen aan den Rijn		nee	nee	nee	nee					nee		ja
9	Amersfoort		ja	nee	nee	ja					nee	nee	nee
10	Amstelveen		nee	nee	nee	ja					nee		nee
11	Amsterdam		nee	ja	ja		ja	nee		nee	nee	nee	nee
12	Apeldoorn		ja	nee	nee	ja					nee	nee	nee
13	Arnhem		ja	nee	nee	nee					nee		nee
14	Assen		nee	nee	nee	ja			x		nee		nee
15	Breda		nee	nee	nee	ja					nee		nee
16	Delft		ja	nee	nee	ja			nee		nee		nee
17	Den Haag		nee	nee	nee	nee			nee		nee		nee
18	Deventer		nee	nee	nee	ja							nee
19	Dordrecht		nee	ja	ja	nee			nee		nee		nee
20	Ede		ja	nee	nee	ja					nee	x	nee
21	Eindhoven		nee	x	nee	ja					nee		nee
22	Emmen		ja	nee	nee		ja	nee			nee		x
23	Enschede		nee	nee	nee	ja			nee		nee		nee
24	Gouda		ja	nee	ja	ja				nee			nee
25	Groningen		nee	ja	nee	ja			nee		nee	x	nee
26	Haarlem		nee	nee	nee	ja					nee		nee
27	Haarlemmermeer		nee	nee	nee	ja			nee		nee		
28	Heerlen		x	x	x	ja			x		nee		nee
29	Helmond		nee	x	nee	ja					nee		ja
30	Hengelo		nee	nee	nee	ja			nee		nee		ja
31	's-Hertogenbosch		nee	ja	ja	ja			x		nee		ja
32	Hoorn		ja	nee	nee	ja					nee		nee
33	Leeuwarden		ja	nee	nee	ja				nee	nee	x	nee

Figuur 2. Voorbeeld van een spreadsheet dat is gebruikt voor verdere analyses. In dit geval betrof het onderdeel 3 – vraag 1 (of partijen in de programma's aandacht besteden aan bestuivers). De cellen van partijen die meedoen aan de gemeenteraadsverkiezingen zijn groen gekleurd. De vakjes met een x geven aan dat de partij wel meedoet aan de verkiezingen maar dat een verkiezingsprogramma mist. In een geel vakje betekent het dat er geen programma is gevonden en een x in een oranje vakje dat het programma (achteraf) niet bruikbaar was.

2.5 Correcties n.a.v. analyses

Tijdens de analyses bleek dat er nog enkele programma's niet bruikbaar waren, wat heeft geleid tot enkele aanpassingen/correcties in de manier van werken. Dit betreft:

Plaats	Partij(en)	Issue	Aanpassing
Deventer	Gemeentebelang en Deventer Belang	Notebook behandelde beide programma's als 1 programma	Antwoorden van beide partijen gelijk getrokken, beide partijen meegenomen.
Eindhoven	VVD	PDF niet gelezen	Partij niet meegenomen
Eindhoven	CU	PDF niet goed gelezen	Programma niet meegenomen
Eindhoven	Ouderen Appèl Eindhoven APL) en Eindhoven voor elkaar (EVE)	Notebook behandelde beide programma's als 1 programma	Antwoorden van beide partijen gelijk getrokken, beide partijen meegenomen.
Leeuwarden	FNP	PDF niet gelezen	Partij niet meegenomen

Door de gemaakte keuzes zijn er nog drie programma's uit het bronnenbestand verwijderd. Zie in Figuur 2 het oranje vakje dat aangeeft dat programma van de VVD in Eindhoven onbruikbaar was en dus niet is meegenomen. Het totaal aantal programma's dat in het onderzoek is meegenomen kwam daardoor 550.

3 Resultaten

3.1 Algemeen

In dit hoofdstuk staan de resultaten van het onderzoek. Hierbij wordt in paragraaf 3.2 en 3.3 op hoofdlijnen ingegaan in welke mate de politieke partijen per gemeente en per partij ingaan op groen.

In de daaropvolgende paragrafen wordt ingegaan op de verschillende onderdelen en deelvragen. De resultaten worden telkens zowel per gemeente als per partij getoond.

Bij alle deelvragen wordt ook de precieze prompt die we gebruikt hebben beschreven.

In paragraaf 3.4 wordt ingegaan op onderdeel 1, groen algemeen, met deelvraag 1-1 Natuurherstelverordening, deelvraag 1-2 Verbinding stad en buitengebied, deelvraag 1-3 Hoeveelheid groen en deelvraag 1-4 Hoeveelheid bomen.

In paragraaf 3.5 wordt ingegaan op onderdeel 2, de functies van groen, met deelvraag 2-1 Groen en neerslag en droogte, deelvraag 2-2 Groen en hitte, deelvraag 2-3 Groen en gezondheid, deelvraag 2-4 Groen en sociale interactie en deelvraag 2-5 Groen en achterstandswijken. In paragraaf 3.6 wordt ingegaan op Onderdeel 3 Bestuivers en wordt aandacht besteed aan deelvraag 3-1 Bestuivers en deelvraag 3-2 Groen en bestuivers. In paragraaf 3.7 komt onderdeel 4 Biodiversiteit aan de orde en wordt ingegaan op deelvraag 4-1 Basiskwaliteit natuur en deelvraag 4-2 Biodiversiteit. Paragraaf 3.8 gaat over 5 3-30-300-regel. Hier wordt ingegaan op deelvraag 5-1 3-30-300 regel.

3.2 Aandacht voor groen in de gemeenten

In deze paragraaf is er globaal gekeken of er aandacht voor groen is. In de eerste kolom staat het aantal verkiezingsprogramma's dat in beschouwing is genomen. In de tweede kolom het percentage van de programma's dat op minimaal één van onze vragen naar aandacht voor groen positief scoort, in de 3e kolom het percentage dat op geen van de gestelde vragen positief scoort. De laatste kolom laat zien op hoeveel deelvragen deze partijen (de partijen die minimaal een keer positief scoort op onze vragen) gemiddeld positief scoren. Theoretisch ligt dit aantal minimaal op 1,0 (slechts 1 deelvraag positief) en maximaal op 13,0 (alle deelvragen positief)

Tabel 3. Per gemeente het percentage partijen dat in het programma minimaal één keer iets over groen zegt (minimaal één keer positief scoort op een van de 13 vragen) en het gemiddelde aantal keer dat zij een vraag positief beantwoorden.

	#programma's	%wel	%niet	Gem.
Alkmaar	13	100,00	0,00	7,08
Almelo	16	87,50	12,50	5,14
Almere	14	100,00	0,00	6,21
Alphen aan den Rijn	12	100,00	0,00	6,50
Amersfoort	15	100,00	0,00	7,80
Amstelveen	11	100,00	0,00	5,82
Amsterdam	13	100,00	0,00	8,00
Apeldoorn	14	100,00	0,00	6,57
Arnhem	12	100,00	0,00	7,08
Assen	11	100,00	0,00	4,00
Breda	9	100,00	0,00	8,11
Delft	13	84,62	15,38	8,09

Den Haag	15	93,33	6,67	7,29
Deventer	12	100,00	0,00	8,08
Dordrecht	14	92,86	7,14	7,62
Ede	13	100,00	0,00	5,92
Eindhoven	12	100,00	0,00	6,33
Emmen	9	77,78	22,22	6,00
Enschede	12	100,00	0,00	7,08
Gouda	14	100,00	0,00	6,36
Groningen	13	100,00	0,00	6,08
Haarlem	15	100,00	0,00	6,73
Haarlemmermeer	15	86,67	13,33	6,31
Heerlen	7	85,71	14,29	7,00
Helmond	9	88,89	11,11	6,38
Hengelo	13	84,62	15,38	8,00
's-Hertogenbosch	14	92,86	7,14	6,85
Hoorn	13	100,00	0,00	5,85
Leeuwarden	11	100,00	0,00	6,27
Leiden	11	100,00	0,00	7,55
Lelystad	14	100,00	0,00	5,64
Maastricht	17	88,24	11,76	6,93
Nijmegen	10	100,00	0,00	7,30
Oss	8	87,50	12,50	6,71
Roosendaal	9	88,89	11,11	4,88
Rotterdam	13	100,00	0,00	9,46
Schiedam	11	100,00	0,00	6,55
Sittard-Geleen	13	84,62	15,38	6,27
Tilburg	15	100,00	0,00	6,73
Utrecht	18	94,44	5,56	7,82
Venlo	11	100,00	0,00	6,73
Zaanstad	13	92,31	7,69	7,50
Zoetermeer	13	100,00	0,00	8,00
Zwolle	10	100,00	0,00	7,80
Totaal	550	95,82	4,18	6,85

Opvallend is dat bij 28 gemeenten in alle verkiezingsprogramma's aandacht aan groen wordt besteed. Bij 5 gemeenten was dit tussen de 90% en 95% van de programma's en bij 11 gemeenten tussen de 78% en 89%.

Het aantal van de deelvragen waarop gemiddeld positief wordt gescoord varieert tussen minimaal 4 en maximaal 9,46. Een 8 of hoger scoorden Amsterdam, Breda, Deventer, Rotterdam en Zoetermeer. Lager dan 5 scoorden Almelo, Assen, Emmen en Roosendaal. Dit zijn getallen die indiceren wat de gemiddelde aandacht van de deelnemende politieke partijen is voor groen.

3.3 Aandacht voor groen bij de partijen

Tabel 4. Per partij het percentage programma's waarin minimaal één keer iets over groen wordt gezegd (minimaal één keer positief scoort op een van de 13 vragen) en het gemiddelde aantal keer dat zij een vraag positief beantwoorden.

	#programma's	%wel	%niet	Gem.
D66	43	100,00	0,00	8,88
VVD	41	97,56	2,44	4,80
CDA	43	97,67	2,33	6,19
GLPvdA	40	100,00	0,00	10,80
GL	4	100,00	0,00	10,25
PvdA	4	100,00	0,00	7,25
PVV	15	66,67	33,33	2,80
JA21	6	100,00	0,00	3,00
Forum	41	100,00	0,00	4,78
BBB	4	100,00	0,00	7,00
SP	39	94,87	5,13	6,76
PvdD	33	100,00	0,00	11,21
VOLT	23	100,00	0,00	8,96
SGP	8	100,00	0,00	6,75
CU	29	100,00	0,00	8,72
Denk	19	100,00	0,00	7,42
50plus	11	72,73	27,27	6,00
NSC	5	80,00	20,00	3,50
BVNL	4	75,00	25,00	2,33
BIJ1	3	100,00	0,00	8,67
Lokaal	135	93,33	6,67	5,30
Totaal	550	95,82	4,18	6,85

Bij de 21 onderzochte partijen (lokale partijen zijn samengenomen) is er een grote meerderheid die groen bij de meeste gemeenten in het programma heeft opgenomen. 13 partijen scoren 100% van de gemeenten, 4 partijen (incl. het totaal van lokale partijen) scoren tussen de 90% en 99% en 4 partijen scoren tussen 67% en 80%.

Het aantal deelvragen waarop positief gescoord werd, varieert wel wat sterker tussen partijen dan bij de eerdere tabel waarbij de programma's per gemeente werden geanalyseerd. Drie partijen scoorden gemiddeld boven de 10,00, 7 partijen tussen de 7,00 en 9,99, 6 partijen (incl. het totaal van lokale partijen) tussen de 4,00 en 6,99 en 4 partijen gemiddeld tussen de 1,00 en 3,99.

3.4 Onderdeel 1 –Groen algemeen

Deelvraag 1 – Natuurherstelverordening

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma de natuurherstelverordening noemen. (Mogelijke antwoorden: ja, nee)?

Hoewel veel partijen spreken over het herstellen van de natuur of het nemen van maatregelen voor natuurbehoud, wordt de specifieke juridische term 'natuurherstelverordening' (de Europese verordening voor natuurherstel) in slechts 4 programma's genoemd.

Arnhem - D66 stelt expliciet: "In lijn met de Europese Natuurherstelwet willen we dat Arnhem in 2030 minstens evenveel stedelijk groen en boomkroonvolume heeft als in 2025"

Ede - BurgerBelangen: De partij noemt expliciet de Europese Natuurherstelverordening (2022). Zij merken daarbij op dat hierin eisen worden gesteld aan het herstel van ecosystemen in Natura 2000-gebieden en dat het college van B&W van Ede zich aan deze doelstellingen heeft gecommitteerd.

Haarlem - Partij voor de Dieren: De partij stelt expliciet dat Haarlem een uitvoeringsprogramma moet opstellen om invulling te geven aan de "natuurherstelwet".

Utrecht - Utrecht: Volt stelt expliciet: "We houden ons aan de Europese Natuurherstelwet". Dit houdt volgens de partij in dat de hoeveelheid groen in Utrecht tot 2030 niet mag afnemen ten opzichte van 2024.

Verder spreekt de Partij voor de Dieren (PvdD) in verschillende programma's over een "herstelplan voor de biodiversiteit" en de invoering van een gemeentelijke "natuurverordening", maar de specifieke term 'natuurherstelverordening' komt in de bronnen niet letterlijk voor. De tekst staat min of meer in het basisprogramma dat de Partij voor de Dieren ter beschikking heeft gesteld aan lokale afdelingen.

Tabel 5. Per gemeente het aantal programma's waarin de natuurherstelverordening wordt genoemd.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	0,00	100,00
Almelo	16	0,00	100,00
Almere	14	0,00	100,00
Alphen aan den Rijn	12	0,00	100,00
Amersfoort	15	0,00	100,00
Amstelveen	11	0,00	100,00
Amsterdam	13	0,00	100,00
Apeldoorn	14	0,00	100,00
Arnhem	12	8,33	91,67
Assen	11	0,00	100,00
Breda	9	0,00	100,00
Delft	13	0,00	100,00
Den Haag	15	0,00	100,00
Deventer	12	0,00	100,00
Dordrecht	14	0,00	100,00
Ede	13	7,69	92,31
Eindhoven	12	0,00	100,00
Emmen	9	0,00	100,00
Enschede	12	0,00	100,00
Gouda	14	0,00	100,00
Groningen	13	0,00	100,00
Haarlem	15	6,67	93,33
Haarlemmermeer	15	0,00	100,00
Heerlen	7	0,00	100,00
Helmond	9	0,00	100,00

Hengelo	13	0,00	100,00
's-Hertogenbosch	14	0,00	100,00
Hoorn	13	0,00	100,00
Leeuwarden	11	0,00	100,00
Leiden	11	0,00	100,00
Lelystad	14	0,00	100,00
Maastricht	17	0,00	100,00
Nijmegen	10	0,00	100,00
Oss	8	0,00	100,00
Roosendaal	9	0,00	100,00
Rotterdam	13	0,00	100,00
Schiedam	11	0,00	100,00
Sittard-Geleen	13	0,00	100,00
Tilburg	15	0,00	100,00
Utrecht	18	5,56	94,44
Venlo	11	0,00	100,00
Zaanstad	13	0,00	100,00
Zoetermeer	13	0,00	100,00
Zwolle	10	0,00	100,00
Totaal	550	0,73	99,27

Tabel 6. Per partij het aantal programma's waarin de natuurherstelverordening wordt genoemd.

	#programma's	%ja	%nee
D66	43	2,33	97,67
VVD	41	0,00	100,00
CDA	43	0,00	100,00
GLPvdA	40	0,00	100,00
GL	4	0,00	100,00
PvdA	4	0,00	100,00
PVV	15	0,00	100,00
JA21	6	0,00	100,00
Forum	41	0,00	100,00
BBB	4	0,00	100,00
SP	39	0,00	100,00
PvdD	33	3,03	96,97
VOLT	23	4,35	95,65
SGP	8	0,00	100,00
CU	29	0,00	100,00
Denk	19	0,00	100,00
50plus	11	0,00	100,00
NSC	5	0,00	100,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	0,00	100,00
Lokaal	135	0,74	99,26
Totaal	550	0,73	99,27

Deelvraag 2 – Verbinding stad en buitengebied

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan de verbinding groen in de stad met groen buiten de stad (ja/nee)?

In meer dan 25% van de programma's wordt de verbinding groen in en groen buiten de stad genoemd. Zo noemen verschillende partijen in Breda de verbinding tussen groen in de stad en groen buiten de stad. Voorbeelden zijn:

- GroenLinks-PvdA (GLPvdA): De partij is hier zeer expliciet over en stelt dat zij willen dat het groen van de binnenstad naar de randen van de stad loopt. Zij willen het groen rondom de stad naar binnen trekken en ecologische zones aanleggen die grote natuurgebieden zoals het Markdal en het Mastbos met het stadscentrum verbinden.
- Partij voor de Dieren (PvdD): De partij wil de biodiversiteit bij grote stedelijke projecten stimuleren en tegelijkertijd de afgesproken ecologische verbindingzones uitvoeren en uitbreiden. Deze zones dienen als veilige routes en schuilplaatsen voor dieren om zich tussen gebieden te verplaatsen.
- D66: De partij werkt samen met de provincie aan het realiseren van ecologische verbindingzones langs waterlopen zoals de Mark en de Aa of Weerij en beken in gebieden als het Markdal en de Lage Vucht. Ook willen zij dat nieuwe bedrijventerreinen via groenstructuren aansluiting vinden bij de omringende natuur.
- CDA: De partij noemt een specifiek project in de wijk Heusdenhout waarbij zij een verwilderde geluidswal willen omvormen tot een park en deze willen verbinden met het buitengebied (het gebied tussen de Leyen) om zo een doorlopende groene zone te bouwen.
- Breda Beslist: De partij benadrukt het belang van natuurgebieden als het Markdal en het dal van de Aa of Weerij als belangrijke "schakels" in de natuurlijke structuur en waterbeheersing van de gemeente.

Tabel 7. Per gemeente het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan de verbindingen tussen groen in de stad en groen in het buitengebied.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	7,69	92,31
Almelo	16	25,00	75,00
Almere	14	28,57	71,43
Alphen aan den Rijn	12	33,33	66,67
Amersfoort	15	33,33	66,67
Amstelveen	11	18,18	81,82
Amsterdam	13	23,08	76,92
Apeldoorn	14	14,29	85,71
Arnhem	12	8,33	91,67
Assen	11	0,00	100,00
Breda	9	55,56	44,44
Delft	13	23,08	76,92
Den Haag	15	13,33	86,67
Deventer	12	50,00	50,00
Dordrecht	14	35,71	64,29
Ede	13	23,08	76,92
Eindhoven	12	25,00	75,00
Emmen	9	11,11	88,89
Enschede	12	16,67	83,33

Gouda	14	35,71	64,29
Groningen	13	23,08	76,92
Haarlem	15	33,33	66,67
Haarlemmermeer	15	13,33	86,67
Heerlen	7	28,57	71,43
Helmond	9	22,22	77,78
Hengelo	13	53,85	46,15
's-Hertogenbosch	14	21,43	78,57
Hoorn	13	7,69	92,31
Leeuwarden	11	18,18	81,82
Leiden	11	72,73	27,27
Lelystad	14	21,43	78,57
Maastricht	17	11,76	88,24
Nijmegen	10	20,00	80,00
Oss	8	37,50	62,50
Roosendaal	9	11,11	88,89
Rotterdam	13	53,85	46,15
Schiedam	11	18,18	81,82
Sittard-Geleen	13	30,77	69,23
Tilburg	15	33,33	66,67
Utrecht	18	50,00	50,00
Venlo	11	36,36	63,64
Zaanstad	13	23,08	76,92
Zoetermeer	13	7,69	92,31
Zwolle	10	50,00	50,00
Totaal	550	26,73	73,27

Tabel 8. Per partij het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan de verbindingen tussen groen in de stad en groen in het buitengebied.

	#programma's	%ja	%nee
D66	43	37,21	62,79
VVD	41	7,32	92,68
CDA	43	18,60	81,40
GLPvdA	40	77,50	22,50
GL	4	50,00	50,00
PvdA	4	0,00	100,00
PVV	15	0,00	100,00
JA21	6	0,00	100,00
Forum	41	17,07	82,93
BBB	4	0,00	100,00
SP	39	17,95	82,05
PvdD	33	90,91	9,09
VOLT	23	69,57	30,43
SGP	8	0,00	100,00
CU	29	31,03	68,97
Denk	19	0,00	100,00
50plus	11	9,09	90,91

NSC	5	0,00	100,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	66,67	33,33
Lokaal	135	11,11	67,00
Totaal	550	26,73	73,27

Deelvraag 3 – Hoeveelheid groen

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma doelen heeft staan ten aanzien van de oppervlakte groen binnen de bebouwde kom. (Mogelijke antwoorden: geen doel, minder groen, meer groen of evenveel groen)?

Opvallend is het grote aantal partijprogramma's (maar liefst 469 van de 550) waarin staat dat er meer groen moet komen in de stad. Sommige partijen geven alleen aan dat er meer groen moet komen, andere partijen maken dat doel soms zeer concreet.

- Partij voor de Dieren (PvdD) in Eindhoven wil meer groen. De partij streeft naar een radicale vergroening van de stad. Zij hanteren zeer specifieke kwantitatieve doelen: minimaal 75 m² groen per inwoner, minimaal 30% boomkroonbedekking in elke wijk, en verplichte evenredige aanleg van extra groen bij nieuwbouw en renovatie.
- D66 in Tilburg willen meer groen. D66 wil de vergroening in de stad versnellen, jaarlijks 2000 bomen bijplanten en stelt als doel dat de openbare ruimte voor 30 procent uit groen bestaat.
- DENK Enschede wil wel meer groen, maar is minder specifiek. De partij stelt voor om "meer groenvoorzieningen" aan te leggen en pleit voor "meer bomen en groene ruimtes" in verstedelijkte gebieden.

Tabel 9. Per gemeente het aantal programma's waarin een doel staat ten aanzien van de oppervlakte groen (en welk doel – meer groen, evenveel groen of minder groen).

	# progr.	%meer	%gelijk	%minder	%geen doel
Alkmaar	13	92,31	7,69	0,00	0,00
Almelo	16	81,25	0,00	0,00	18,75
Almere	14	71,43	28,57	0,00	0,00
Alphen aan den Rijn	12	83,33	0,00	0,00	16,67
Amersfoort	15	93,33	0,00	0,00	6,67
Amstelveen	11	72,73	27,27	0,00	0,00
Amsterdam	13	100,00	0,00	0,00	0,00
Apeldoorn	14	100,00	0,00	0,00	0,00
Arnhem	12	83,33	16,67	0,00	0,00
Assen	11	63,64	9,09	0,00	27,27
Breda	9	100,00	0,00	0,00	0,00
Delft	13	84,62	0,00	0,00	15,38
Den Haag	15	86,67	6,67	0,00	6,67
Deventer	12	91,67	0,00	0,00	8,33
Dordrecht	14	92,86	0,00	0,00	7,14
Ede	13	69,23	0,00	0,00	30,77
Eindhoven	12	92,31	0,00	0,00	7,69
Emmen	9	75,00	0,00	0,00	25,00

Enschede	12	91,67	0,00	0,00	8,33
Gouda	14	85,71	7,14	0,00	7,14
Groningen	13	69,23	15,38	0,00	15,38
Haarlem	15	86,67	6,67	0,00	6,67
Haarlemmermeer	15	73,33	6,67	0,00	20,00
Heerlen	7	85,71	0,00	0,00	14,29
Helmond	9	77,78	11,11	0,00	11,11
Hengelo	13	84,62	0,00	0,00	15,38
's-Hertogenbosch	14	71,43	0,00	0,00	28,57
Hoorn	13	100,00	0,00	0,00	0,00
Leeuwarden	11	100,00	0,00	0,00	0,00
Leiden	11	100,00	0,00	0,00	0,00
Lelystad	14	42,86	57,14	0,00	0,00
Maastricht	17	88,24	0,00	0,00	11,76
Nijmegen	10	100,00	0,00	0,00	0,00
Oss	8	87,50	0,00	0,00	12,50
Roosendaal	9	66,67	0,00	0,00	33,33
Rotterdam	13	92,31	0,00	0,00	7,69
Schiedam	11	81,82	0,00	0,00	18,18
Sittard-Geleen	13	84,62	0,00	0,00	15,38
Tilburg	15	100,00	0,00	0,00	0,00
Utrecht	18	94,44	0,00	0,00	5,56
Venlo	11	90,91	0,00	0,00	9,09
Zaanstad	13	92,31	0,00	0,00	7,69
Zoetermeer	13	69,23	30,77	0,00	0,00
Zwolle	10	100,00	0,00	0,00	0,00
Totaal	550	85,27	5,45	0,00	9,27

Tabel 10. Per partij het aantal programma's waarin een doel staat ten aanzien van de oppervlakte groen (en welk doel – meer groen, evenveel groen of minder groen).

	#progr.	%meer	%gelijk	%minder	%geen doel
D66	43	100,00	0,00	0,00	0,00
VVD	41	75,61	9,76	0,00	14,63
CDA	43	88,37	4,65	0,00	6,98
GLPvdA	40	100,00	0,00	0,00	0,00
GL	4	100,00	0,00	0,00	0,00
PvdA	4	100,00	0,00	0,00	0,00
PVV	15	13,33	40,00	0,00	46,67
JA21	6	83,33	16,67	0,00	0,00
Forum	41	100,00	0,00	0,00	0,00
BBB	4	100,00	0,00	0,00	0,00
SP	39	89,74	5,13	0,00	5,13
PvdD	33	100,00	0,00	0,00	0,00
VOLT	23	100,00	0,00	0,00	0,00
SGP	8	100,00	0,00	0,00	0,00
CU	29	93,10	0,00	0,00	6,90
Denk	19	100,00	0,00	0,00	0,00

50plus	11	72,73	0,00	0,00	27,27
NSC	5	60,00	20,00	0,00	20,00
BVNL	4	50,00	0,00	0,00	50,00
BIJ1	3	100,00	0,00	0,00	0,00
Lokaal	135	71,11	10,37	0,00	18,52
Totaal	550	85,27	5,45	0,00	9,27

Deelvraag 4 – Hoeveelheid bomen

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma doelen heeft staan ten aanzien van de boomkroonbedekking en/of het aantal bomen binnen de bebouwde kom. (Mogelijke antwoorden: geen doel, minder bomen/boomkroonbedekking, meer bomen/boomkroonbedekking of evenveel bomen/boomkroonbedekking)?

Wat geldt voor de oppervlakte groen geldt ook grofweg voor het aantal bomen / de kroonbedekking. In dit geval staat in 72,18% van de partijprogramma's dat het aantal bomen moet toenemen. Ook hier geldt dat sommige partijen concreter zijn dan andere. Partijen die concreet zijn over het aantal bomen, noemen vaak de 3-30-300 regel.

- D66 Zaanstad wil meer bomen/boomkroonbedekking. D66 hanteert de 3-30-300-regel, wat betekent dat iedere inwoner vanuit de woning drie bomen moet kunnen zien en dat er meer bomen worden geplant voor een koele omgeving.
- GroenLinks-PvdA in Groningen wil meer bomen/boomkroonbedekking. De partij heeft het concrete doel om de boomkroonbedekking naar 30% te brengen in de gehele gemeente. Daarnaast willen zij "meer bomen op gemeentegrond" en voegen zij bomen toe in wijken en dorpen.
- CDA Dordrecht wil meer bomen/boomkroonbedekking. De partij wil samen met bewoners straten omvormen tot tuinstraat met meer groen, waarbij expliciet de aanplant van bomen wordt genoemd.
- ChristenUnie-SGP Dordrecht wil meer bomen/boomkroonbedekking. De partij hanteert de 3-30-300-regel, wat betekent dat in elke wijk 30% onder boomschaduw moet liggen en elke inwoner vanuit huis drie bomen moet kunnen zien.

Tabel 11. Per gemeente het aantal programma's waarin een doel staat ten aanzien van het aantal bomen en/of de boomkroonbedekking (en welk doel – meer groen, evenveel groen of minder groen).

	# progr.	%meer	%gelijk	%minder	%geen doel
Alkmaar	13	84,62	7,69	0,00	7,69
Almelo	16	43,75	0,00	0,00	56,25
Almere	14	57,14	14,29	0,00	28,57
Alphen aan den Rijn	12	66,67	8,33	0,00	25,00
Amersfoort	15	100,00	0,00	0,00	0,00
Amstelveen	11	63,64	27,27	0,00	9,09
Amsterdam	13	92,31	0,00	0,00	7,69
Apeldoorn	14	57,14	0,00	0,00	42,86
Arnhem	12	75,00	8,33	0,00	16,67
Assen	11	36,36	0,00	0,00	63,64
Breda	9	100,00	0,00	0,00	0,00

Delft	13	84,62	0,00	0,00	15,38
Den Haag	15	66,67	6,67	0,00	26,67
Deventer	12	91,67	0,00	0,00	8,33
Dordrecht	14	85,71	0,00	0,00	14,29
Ede	13	53,85	0,00	0,00	46,15
Eindhoven	12	69,23	0,00	0,00	30,77
Emmen	9	50,00	0,00	0,00	50,00
Enschede	12	75,00	0,00	0,00	25,00
Gouda	14	57,14	7,14	0,00	35,71
Groningen	13	61,54	0,00	0,00	38,46
Haarlem	15	86,67	13,33	0,00	0,00
Haarlemmermeer	15	80,00	6,67	0,00	13,33
Heerlen	7	71,43	0,00	0,00	28,57
Helmond	9	44,44	11,11	0,00	44,44
Hengelo	13	61,54	7,69	0,00	30,77
's-Hertogenbosch	14	78,57	0,00	0,00	21,43
Hoorn	13	92,31	0,00	0,00	7,69
Leeuwarden	11	54,55	0,00	0,00	45,45
Leiden	11	54,55	0,00	0,00	45,45
Lelystad	14	50,00	50,00	0,00	0,00
Maastricht	17	88,24	0,00	0,00	11,76
Nijmegen	10	60,00	0,00	0,00	40,00
Oss	8	50,00	0,00	0,00	50,00
Roosendaal	9	66,67	0,00	0,00	33,33
Rotterdam	13	92,31	0,00	0,00	7,69
Schiedam	11	72,73	0,00	0,00	27,27
Sittard-Geleen	13	76,92	0,00	0,00	23,08
Tilburg	15	60,00	0,00	0,00	40,00
Utrecht	18	94,44	0,00	0,00	5,56
Venlo	11	81,82	0,00	0,00	18,18
Zaanstad	13	84,62	0,00	0,00	15,38
Zoetermeer	13	76,92	23,08	0,00	0,00
Zwolle	10	90,00	0,00	0,00	10,00
Totaal	550	72,18	4,55	0,00	23,27

Tabel 12. Per partij het aantal programma's waarin doel heeft staat ten aanzien van het aantal bomen en/of de boomkroonbedekking (en welk doel – meer groen, evenveel groen of minder groen).

	# progr.	%meer	%gelijk	%minder	%geen doel
D66	43	95,35	0,00	0,00	4,65
VVD	41	51,22	4,88	0,00	43,90
CDA	43	62,79	2,33	0,00	34,88
GLPvdA	40	97,50	0,00	0,00	2,50
GL	4	75,00	0,00	0,00	25,00
PvdA	4	75,00	0,00	0,00	25,00
PVV	15	13,33	20,00	0,00	66,67
JA21	6	50,00	0,00	0,00	50,00

Forum	41	100,00	0,00	0,00	0,00
BBB	4	100,00	0,00	0,00	0,00
SP	39	69,23	7,69	0,00	23,08
PvdD	33	100,00	0,00	0,00	0,00
VOLT	23	82,61	0,00	0,00	17,39
SGP	8	75,00	0,00	0,00	25,00
CU	29	86,21	0,00	0,00	13,79
Denk	19	89,47	0,00	0,00	10,53
50plus	11	36,36	0,00	0,00	63,64
NSC	5	20,00	20,00	0,00	60,00
BVNL	4	50,00	0,00	0,00	50,00
BIJ1	3	100,00	0,00	0,00	0,00
Lokaal	135	56,30	11,11	0,00	32,59
Totaal	550	72,18	4,55	0,00	23,27

3.5 Onderdeel 2 – Functies van groen

Deelvraag 1 – Groen en neerslag en droogte

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan de opvang van regenwater bij zware neerslag en/of het vasthouden van water in droge tijden (ja/nee)?

Een flink aantal partijen wil meer groen om problemen met neerslag en/of droogte tegen te gaan. De concrete beweegredenen kunnen verschillen.

- Actiepartij in Haarlem pleit voor het ontharden van de stad via "tegelpwip-acties" om water beter op te vangen en wil afspraken met woningcorporaties over grootschalige ontharding. Daarnaast willen zij wadi's (groene greppels) aanleggen voor de opvang en het transport van regenwater en zijn zij voorstander van het hergebruik van hemelwater. Ook wordt het "ontdempen" van grachten genoemd voor extra waterberging.
- PvdA Emmen wil in wijken wateropvang (wadi's) creëren om zware regenbuien op te vangen en wateroverlast te voorkomen. Bovendien willen ze actief beleid om tuinen te vergroenen om zo veel mogelijk water vast te houden in de bodem, omdat water schaars wordt.
- ChristenUnie Almere wil dat elke wijk bij groot onderhoud klimaatbestendig wordt gemaakt, waarbij rekening wordt gehouden met de opvang van water. Zij stellen voor om wadi's aan te leggen om water na hevige regenbuien in het groen te laten infiltreren in plaats van via het riool af te voeren. Ook willen zij dat inwoners gestimuleerd worden om water op eigen grondgebied op te slaan.

Tabel 13. Per gemeente het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan de opvang van regenwater en/of het vasthouden van water in droge tijden.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	84,62	15,38
Almelo	16	50,00	50,00
Almere	14	71,43	28,57
Alphen aan den Rijn	12	58,33	41,67
Amersfoort	15	66,67	33,33
Amstelveen	11	81,82	18,18

Amsterdam	13	84,62	15,38
Apeldoorn	14	64,29	35,71
Arnhem	12	66,67	33,33
Assen	11	63,64	36,36
Breda	9	88,89	11,11
Delft	13	69,23	30,77
Den Haag	15	66,67	33,33
Deventer	12	91,67	8,33
Dordrecht	14	64,29	35,71
Ede	13	69,23	30,77
Eindhoven	12	66,67	33,33
Emmen	9	55,56	44,44
Enschede	12	91,67	8,33
Gouda	14	71,43	28,57
Groningen	13	46,15	53,85
Haarlem	15	66,67	33,33
Haarlemmermeer	15	60,00	40,00
Heerlen	7	71,43	28,57
Helmond	9	55,56	44,44
Hengelo	13	84,62	15,38
's-Hertogenbosch	14	64,29	35,71
Hoorn	13	69,23	30,77
Leeuwarden	11	54,55	45,45
Leiden	11	81,82	18,18
Lelystad	14	64,29	35,71
Maastricht	17	64,71	35,29
Nijmegen	10	90,00	10,00
Oss	8	75,00	25,00
Roosendaal	9	33,33	66,67
Rotterdam	13	100,00	0,00
Schiedam	11	63,64	36,36
Sittard-Geleen	13	53,85	46,15
Tilburg	15	73,33	26,67
Utrecht	18	83,33	16,67
Venlo	11	72,73	27,27
Zaanstad	13	69,23	30,77
Zoetermeer	13	76,92	23,08
Zwolle	10	90,00	10,00
Totaal	550	70,18	29,82

Tabel 14. Per partij het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan de opvang van regenwater en/of het vasthouden van water in droge tijden.

	#programma's	%ja	%nee
D66	43	97,67	2,33
VVD	41	53,66	46,34
CDA	43	81,40	18,60
GLPvdA	40	100,00	0,00
GL	4	100,00	0,00
PvdA	4	100,00	0,00
PVV	15	26,67	73,33
JA21	6	0,00	100,00
Forum	41	87,80	12,20
BBB	4	75,00	25,00
SP	39	53,85	46,15
PvdD	33	87,88	12,12
VOLT	23	95,65	4,35
SGP	8	87,50	12,50
CU	29	89,66	10,34
Denk	19	84,21	15,79
50plus	11	45,45	54,55
NSC	5	0,00	100,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	100,00	0,00
Lokaal	135	49,63	50,37
Totaal	550	70,18	29,82

Deelvraag 2 – Groen en hitte

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan het terugdringen van hitte tijdens in een warme periode door gebruik te maken van bomen of ander groen (ja/nee)?

Ook de relatie hitte en groen krijgt in de verkiezingsprogramma's veel aandacht. In ruim 73% van de programma's is deze relatie genoemd.

- CDA Amersfoort stelt dat vergroening met bomen, gevelgroen en groenperken een "dam opwerpt tegen hittestress" en zorgt voor verkoeling. Ook willen zij in versteende wijken investeren in "koele straten" en natuurlijke schaduwplekken.
- D66 Hengelo wil woongebieden inrichten met veel groen om bestand te zijn tegen hitte. Ook wordt gesteld dat verduurzaming van de woning zorgt voor een koeler huis in de zomer.
- GroenLinks-PvdA Gouda stelt dat Gouda koeler moet worden door bomen te planten, wat de stad leefbaar houdt op warme dagen. Zij willen extra bomen en schaduw in buurten waar de hitte het grootst is.

Tabel 15. Per gemeente het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan het terugdringen van hitte door gebruik te maken van groen.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	92,31	7,69
Almelo	16	56,25	43,75
Almere	14	50,00	50,00
Alphen aan den Rijn	12	58,33	41,67
Amersfoort	15	80,00	20,00
Amstelveen	11	81,82	18,18
Amsterdam	13	92,31	7,69
Apeldoorn	14	78,57	21,43
Arnhem	12	75,00	25,00
Assen	11	45,45	54,55
Breda	9	100,00	0,00
Delft	13	84,62	15,38
Den Haag	15	80,00	20,00
Deventer	12	83,33	16,67
Dordrecht	14	85,71	14,29
Ede	13	69,23	30,77
Eindhoven	12	76,92	23,08
Emmen	9	50,00	50,00
Enschede	12	91,67	8,33
Gouda	14	57,14	42,86
Groningen	13	76,92	23,08
Haarlem	15	73,33	26,67
Haarlemmermeer	15	60,00	40,00
Heerlen	7	71,43	28,57
Helmond	9	66,67	33,33
Hengelo	13	76,92	23,08
's-Hertogenbosch	14	64,29	35,71
Hoorn	13	69,23	30,77
Leeuwarden	11	54,55	45,45
Leiden	11	81,82	18,18
Lelystad	14	42,86	57,14
Maastricht	17	82,35	17,65
Nijmegen	10	80,00	20,00
Oss	8	87,50	12,50
Roosendaal	9	44,44	55,56
Rotterdam	13	92,31	7,69
Schiedam	11	63,64	36,36
Sittard-Geleen	13	53,85	46,15
Tilburg	15	86,67	13,33
Utrecht	18	88,89	11,11
Venlo	11	81,82	18,18
Zaanstad	13	76,92	23,08
Zoetermeer	13	84,62	15,38
Zwolle	10	90,00	10,00
Totaal	550	73,82	26,18

Tabel 16. Per partij het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan het terugdringen van hitte door gebruik te maken van groen.

	#programma's	%groen	%niet
D66	43	97,67	2,33
VVD	41	63,41	36,59
CDA	43	79,07	20,93
GLPvdA	40	100,00	0,00
GL	4	100,00	0,00
PvdA	4	100,00	0,00
PVV	15	13,33	86,67
JA21	6	33,33	66,67
Forum	41	100,00	0,00
BBB	4	100,00	0,00
SP	39	66,67	33,33
PvdD	33	87,88	12,12
VOLT	23	95,65	4,35
SGP	8	87,50	12,50
CU	29	89,66	10,34
Denk	19	94,74	5,26
50plus	11	54,55	45,45
NSC	5	0,00	100,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	100,00	0,00
Lokaal	135	51,85	48,15
Totaal	550	73,82	26,18

Deelvraag 3 – Groen en gezondheid

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan de bijdrage van groen aan gezondheid (ja/nee)?

In ruim 69% van de programma's wordt aandacht besteed aan de bijdrage van groen aan gezondheid.

- Partij voor de Dieren (PvdD) Leeuwarden: Ja. De partij noemt een groen Leeuwarden de beste garantie voor een gezonde en gelukkige gemeente. Ook stelt de PvdD dat mensen met natuur in hun directe omgeving zich gelukkiger voelen en minder vaak ziek zijn.
- D66 Maastricht: Ja. Voor D66 is investeren in groen een "voorwaarde voor gezondheid, leefbaarheid en brede welvaart". De partij wil gezondheid standaard meewegen in ruimtelijke plannen en herinrichtingen benutten om de stad groener te maken.
- Haagse Stadspartij: Ja. De HSP stelt onomwonden: "Groen is de basis voor een gezonde stad" en waarschuwt dat een gebrek aan groen in versteende wijken leidt tot gezondheidsklachten.

Tabel 17. Per gemeente het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan de bijdrage van groen aan gezondheid.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	61,54	38,46
Almelo	16	50,00	50,00
Almere	14	64,29	35,71
Alphen aan den Rijn	12	58,33	41,67
Amersfoort	15	93,33	6,67
Amstelveen	11	36,36	63,64
Amsterdam	13	84,62	15,38
Apeldoorn	14	64,29	35,71
Arnhem	12	83,33	16,67
Assen	11	54,55	45,45
Breda	9	77,78	22,22
Delft	13	69,23	30,77
Den Haag	15	73,33	26,67
Deventer	12	91,67	8,33
Dordrecht	14	92,86	7,14
Ede	13	61,54	38,46
Eindhoven	12	50,00	50,00
Emmen	9	55,56	44,44
Enschede	12	66,67	33,33
Gouda	14	50,00	50,00
Groningen	13	76,92	23,08
Haarlem	15	80,00	20,00
Haarlemmermeer	15	66,67	33,33
Heerlen	7	42,86	57,14
Helmond	9	66,67	33,33
Hengelo	13	38,46	61,54
's-Hertogenbosch	14	78,57	21,43
Hoorn	13	76,92	23,08
Leeuwarden	11	45,45	54,55
Leiden	11	81,82	18,18
Lelystad	14	64,29	35,71
Maastricht	17	64,71	35,29
Nijmegen	10	90,00	10,00
Oss	8	62,50	37,50
Roosendaal	9	22,22	77,78
Rotterdam	13	92,31	7,69
Schiedam	11	100,00	0,00
Sittard-Geleen	13	53,85	46,15
Tilburg	15	66,67	33,33
Utrecht	18	94,44	5,56
Venlo	11	54,55	45,45
Zaanstad	13	76,92	23,08
Zoetermeer	13	100,00	0,00
Zwolle	10	100,00	0,00
Totaal	550	69,82	30,18

Tabel 18. Per partij het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan de bijdrage van groen aan gezondheid.

	#programma's	%groen	%niet
D66	43	100,00	0,00
VVD	41	43,90	56,10
CDA	43	72,09	27,91
GLPvdA	40	100,00	0,00
GL	4	100,00	0,00
PvdA	4	100,00	0,00
PVV	15	13,33	86,67
JA21	6	33,33	66,67
Forum	41	36,59	63,41
BBB	4	100,00	0,00
SP	39	66,67	33,33
PvdD	33	100,00	0,00
VOLT	23	95,65	4,35
SGP	8	75,00	25,00
CU	29	93,10	6,90
Denk	19	100,00	0,00
50plus	11	36,36	63,64
NSC	5	40,00	60,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	100,00	0,00
Lokaal	135	58,52	41,48
Totaal	550	69,82	30,18

Deelvraag 4 – Groen en sociale interactie

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan de mogelijkheden die openbaar groen biedt voor sociale ontmoetingen, sporten of spelen (ja/nee)?

De mogelijkheden voor sociale interactie en sport en spel wordt door de meeste partijen als een zeer belangrijke functie van groen gezien. In maar liefst 463 van de 550 programma's wordt dit genoemd.

- Assen Centraal wil in de wijken sportief uitdagende ontmoetingsplekken realiseren, zoals voor een bootcamp of een klimmuur, en pleit voor het helpen van ouderen om te sporten en elkaar te ontmoeten.
- GroenLinks-PvdA Helmond wil parkeerplaatsen bovengronds vervangen door ruimte voor "groen, spelen en ontmoeten". Zij zien groen als een plek voor "gezondheid en ontmoeting" en willen dat het centrum uitnodigt tot verblijven door meer groen en speelplekken. Ook pleiten zij voor laagdrempelige beweegruimte zoals veldjes en speeltuinen in de buurt.
- D66 Amsterdam ziet parken als de "huiskamers van de wijk" waar iedereen samenkomt. De partij wil dat openbare ruimte uitnodigt tot verblijven, spelen en ontmoeten en investeert in stadsparken die geschikt zijn voor sport en beweging.

Tabel 19. Per gemeente het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan de mogelijkheden die groen biedt voor sociale ontmoetingen, sport en spel.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	92,31	7,69
Almelo	16	62,50	37,50
Almere	14	85,71	14,29
Alphen aan den Rijn	12	91,67	8,33
Amersfoort	15	86,67	13,33
Amstelveen	11	63,64	36,36
Amsterdam	13	92,31	7,69
Apeldoorn	14	85,71	14,29
Arnhem	12	83,33	16,67
Assen	11	81,82	18,18
Breda	9	88,89	11,11
Delft	13	76,92	23,08
Den Haag	15	80,00	20,00
Deventer	12	100,00	0,00
Dordrecht	14	85,71	14,29
Ede	13	76,92	23,08
Eindhoven	12	83,33	16,67
Emmen	9	77,78	22,22
Enschede	12	83,33	16,67
Gouda	14	100,00	0,00
Groningen	13	69,23	30,77
Haarlem	15	73,33	26,67
Haarlemmermeer	15	86,67	13,33
Heerlen	7	71,43	28,57
Helmond	9	77,78	22,22
Hengelo	13	76,92	23,08
's-Hertogenbosch	14	78,57	21,43
Hoorn	13	84,62	15,38
Leeuwarden	11	90,91	9,09
Leiden	11	90,91	9,09
Lelystad	14	78,57	21,43
Maastricht	17	70,59	29,41
Nijmegen	10	100,00	0,00
Oss	8	87,50	12,50
Roosendaal	9	88,89	11,11
Rotterdam	13	100,00	0,00
Schiedam	11	100,00	0,00
Sittard-Geleen	13	53,85	46,15
Tilburg	15	100,00	0,00
Utrecht	18	94,44	5,56
Venlo	11	90,91	9,09
Zaanstad	13	76,92	23,08
Zoetermeer	13	100,00	0,00
Zwolle	10	90,00	10,00
Totaal	550	84,18	15,82

Tabel 20. Per partij het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan de mogelijkheden die groen biedt voor sociale ontmoetingen, sport en spel.

	#programma's	%groen	%niet
D66	43	100,00	0,00
VVD	41	92,68	7,32
CDA	43	93,02	6,98
GLPvdA	40	100,00	0,00
GL	4	100,00	0,00
PvdA	4	100,00	0,00
PVV	15	33,33	66,67
JA21	6	66,67	33,33
Forum	41	34,15	65,85
BBB	4	100,00	0,00
SP	39	87,18	12,82
PvdD	33	100,00	0,00
VOLT	23	100,00	0,00
SGP	8	100,00	0,00
CU	29	100,00	0,00
Denk	19	100,00	0,00
50plus	11	45,45	54,55
NSC	5	60,00	40,00
BVNL	4	50,00	50,00
BIJ1	3	100,00	0,00
Lokaal	135	80,00	20,00
Totaal	550	84,18	15,82

Deelvraag 5 – Groen en achterstandswijken

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan groen in wijken waar mensen wonen die het moeilijk hebben (ja/nee)?

In 34,18 procent van de programma's wordt iets gezegd over groen en achterstandswijken. Hier zijn grote verschillen tussen de steden. Zo staat in Amersfoort in 10 van de 15 programma's iets over dit thema, in Rotterdam gaat het om 11 van de 13 programma's terwijl dit thema slechts in 1 van de Goudse programma's aan bod komt.

- CDA Amersfoort: wil gericht investeren in vergroening in versteende wijken. Ook willen zij de aanpak voor vergroening met subsidies en kennisdeling uitbreiden naar alle wijken die nu nog weinig groen hebben.
- GroenLinks-PvdA benoemt expliciet dat zij wijken die "anderen hadden opgegeven" weer groener willen maken. Ook richten zij woningverduurzaming en vergroening specifiek op kwetsbare wijken.
- GroenLinks-PvdA Gouda stelt letterlijk: "In wijken waar mensen het moeilijk hebben, investeren we als eerste in vergroening en verduurzaming". Zij willen dat de toekomst van een kind niet afhangt van de wijk waarin het geboren is en koppelen vergroening (meer bomen en schaduw) direct aan een rechtvaardigere stad.

Tabel 21. Per gemeente het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan groen in achterstandswijken.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	15,38	84,62
Almelo	16	18,75	81,25
Almere	14	14,29	85,71
Alphen aan den Rijn	12	25,00	75,00
Amersfoort	15	66,67	33,33
Amstelveen	11	18,18	81,82
Amsterdam	13	53,85	46,15
Apeldoorn	14	35,71	64,29
Arnhem	12	50,00	50,00
Assen	11	0,00	100,00
Breda	9	44,44	55,56
Delft	13	23,08	76,92
Den Haag	15	73,33	26,67
Deventer	12	33,33	66,67
Dordrecht	14	35,71	64,29
Ede	13	7,69	92,31
Eindhoven	12	41,67	58,33
Emmen	9	0,00	100,00
Enschede	12	58,33	41,67
Gouda	14	7,14	92,86
Groningen	13	30,77	69,23
Haarlem	15	26,67	73,33
Haarlemmermeer	15	13,33	86,67
Heerlen	7	28,57	71,43
Helmond	9	44,44	55,56
Hengelo	13	15,38	84,62
's-Hertogenbosch	14	21,43	78,57
Hoorn	13	15,38	84,62
Leeuwarden	11	45,45	54,55
Leiden	11	27,27	72,73
Lelystad	14	28,57	71,43
Maastricht	17	35,29	64,71
Nijmegen	10	70,00	30,00
Oss	8	25,00	75,00
Roosendaal	9	22,22	77,78
Rotterdam	13	84,62	15,38
Schiedam	11	27,27	72,73
Sittard-Geleen	13	23,08	76,92
Tilburg	15	20,00	80,00
Utrecht	18	50,00	50,00
Venlo	11	45,45	54,55
Zaanstad	13	38,46	61,54
Zoetermeer	13	100,00	0,00
Zwolle	10	30,00	70,00
Totaal	550	34,18	65,82

Tabel 22. Per partij het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan groen in achterstandswijken.

	#programma's	%groen	%niet
D66	43	44,19	55,81
VVD	41	9,76	90,24
CDA	43	16,28	83,72
GLPvdA	40	92,50	7,50
GL	4	50,00	50,00
PvdA	4	75,00	25,00
PVV	15	6,67	93,33
JA21	6	16,67	83,33
Forum	41	0,00	100,00
BBB	4	0,00	100,00
SP	39	51,28	48,72
PvdD	33	72,73	27,27
VOLT	23	52,17	47,83
SGP	8	37,50	62,50
CU	29	41,38	58,62
Denk	19	100,00	0,00
50plus	11	9,09	90,91
NSC	5	20,00	80,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	100,00	0,00
Lokaal	135	14,07	85,93
Totaal	550	34,18	65,82

3.6 Onderdeel 3 - Bestuivers

Deelvraag 1 – Bestuivers

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan bestuivers (insecten in het algemeen of bijen, hommels en vlinders in het bijzonder) in het stedelijk groen of in het landelijk gebied (ja/nee).

Partijen besteden relatief weinig aandacht aan bestuivers/insecten in hun programma's (ca 27% van de programma's). In de programma's waarin dit wel gebeurt:

- ChristenUnie Delft: Ja. De partij stelt dat stukjes groen in de stad meer kunnen betekenen voor biodiversiteit door middel van insectenhôtels en bij- en vlindervriendelijke begroeiing.
- Partij voor de Dieren Lelystad: Ja. Deze partij besteedt zeer uitgebreid aandacht aan bestuivers:
 - Zij willen het aanbod van voedsel voor insecten, zoals wilde bijen, hommels en vlinders, in het openbaar groen vergroten door ecologisch maaibeeld en de aanplant van inheemse planten.
 - De partij stelt dat de aanwezigheid van bijen, hommels en vlinders een indicatie is voor de ecologische gezondheid van een buurt.
 - Zij willen het gebruik van middelen die schadelijk zijn voor bestuivers, vlinders en andere insecten ontmoedigen.

- Bij noodzakelijke verlichting wordt gekozen voor opties die het minst storend zijn voor onder andere insecten.
- GroenLinks-PvdA Amstelveen: Ja. Deze partij noemt expliciet het verdwijnen van bijen als een van de gevaren voor de kwaliteit van de leefomgeving. In hun actiepunten pleiten zij voor natuurinclusieve nieuwbouw met ruimte voor insecten in gevels en daken. Daarnaast stellen zij een wijkgroenbudget voor waarmee bewoners kunnen investeren in onder andere bijenstroken en bloemenweides.

Tabel 23. Per gemeente het aantal keer dat in programma's aandacht wordt besteed aan bestuivers.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	38,46	61,54
Almelo	16	12,50	87,50
Almere	14	28,57	71,43
Alphen aan den Rijn	12	41,67	58,33
Amersfoort	15	20,00	80,00
Amstelveen	11	9,09	90,91
Amsterdam	13	38,46	61,54
Apeldoorn	14	35,71	64,29
Arnhem	12	25,00	75,00
Assen	11	9,09	90,91
Breda	9	22,22	77,78
Delft	13	38,46	61,54
Den Haag	15	26,67	73,33
Deventer	12	25,00	75,00
Dordrecht	14	21,43	78,57
Ede	13	30,77	69,23
Eindhoven	12	25,00	75,00
Emmen	9	33,33	66,67
Enschede	12	33,33	66,67
Gouda	14	35,71	64,29
Groningen	13	23,08	76,92
Haarlem	15	40,00	60,00
Haarlemmermeer	15	13,33	86,67
Heerlen	7	28,57	71,43
Helmond	9	22,22	77,78
Hengelo	13	38,46	61,54
's-Hertogenbosch	14	50,00	50,00
Hoorn	13	30,77	69,23
Leeuwarden	11	36,36	63,64
Leiden	11	27,27	72,73
Lelystad	14	14,29	85,71
Maastricht	17	23,53	76,47
Nijmegen	10	20,00	80,00
Oss	8	0,00	100,00
Roosendaal	9	22,22	77,78
Rotterdam	13	46,15	53,85
Schiedam	11	27,27	72,73
Sittard-Geleen	13	7,69	92,31

Tilburg	15	33,33	66,67
Utrecht	18	27,78	72,22
Venlo	11	27,27	72,73
Zaanstad	13	38,46	61,54
Zoetermeer	13	7,69	92,31
Zwolle	10	20,00	80,00
Totaal	550	27,09	72,91

Tabel 24. Per partij het aantal keer dat in programma's aandacht wordt besteed aan bestuivers.

	#programma's	%ja	%nee
D66	43	32,56	67,44
VVD	41	12,20	87,80
CDA	43	9,30	90,70
GLPvdA	40	77,50	22,50
GL	4	100,00	0,00
PvdA	4	0,00	100,00
PVV	15	0,00	100,00
JA21	6	0,00	100,00
Forum	41	0,00	100,00
BBB	4	0,00	100,00
SP	39	25,64	74,36
PvdD	33	100,00	0,00
VOLT	23	30,43	69,57
SGP	8	12,50	87,50
CU	29	51,72	48,28
Denk	19	0,00	100,00
50plus	11	36,36	63,64
NSC	5	0,00	100,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	0,00	100,00
Lokaal	135	15,56	84,44
Totaal	550	27,09	72,91

Deelvraag 2 – Groen en bestuivers

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan groen als leefgebied voor deze bestuivende insecten (insecten in het algemeen of bijen, hommels en vlinders in het bijzonder) (ja/nee).

Groen als leefgebied voor bestuivers scoort ongeveer hetzelfde als bestuivers. Dit is waarschijnlijk niet toevallig. In de programma's staan vooral onderwerpen waar de partijen wat mee kunnen. Als een partij bestuivers belangrijk vindt dan worden er vaak doelen gesteld ten aanzien van het groen.

- Nieuw Elan Alphen aan den Rijn voert een actief beleid voor biodiversiteit met insectenvriendelijke beplanting, bloemrijke bermen en een slim maaibeleid om het leefgebied van insecten (waaronder de geregistreerde nachtvlinders) te versterken.
- De Bossche Groenen Den Bosch willen vaker kiezen voor een natuurvriendelijk maaibeleid in bermen en plantsoenen, zodat bloeiende planten en insecten meer kans krijgen.
- GroenLinks-PvdA Roosendaal: Ja. Deze partij zet in op een diervriendelijke inrichting van de openbare ruimte om bij te dragen aan een "diervriendelijk Roosendaal". Zij noemen hierbij specifiek de aanleg van bloemrijke bermen voor insecten in de stad, de dorpen en het buitengebied. Ook koppelen zij het herstel van de biodiversiteit direct aan hun groenplannen.

Tabel 25. Per gemeente het aantal keer dat in programma's aandacht wordt besteed aan groen als leefgebied van bestuivende insecten.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	38,46	61,54
Almelo	16	12,50	87,50
Almere	14	28,57	71,43
Alphen aan den Rijn	12	41,67	58,33
Amersfoort	15	20,00	80,00
Amstelveen	11	9,09	90,91
Amsterdam	13	38,46	61,54
Apeldoorn	14	35,71	64,29
Arnhem	12	25,00	75,00
Assen	11	9,09	90,91
Breda	9	22,22	77,78
Delft	13	38,46	61,54
Den Haag	15	26,67	73,33
Deventer	12	25,00	75,00
Dordrecht	14	14,29	85,71
Ede	13	30,77	69,23
Eindhoven	12	25,00	75,00
Emmen	9	33,33	66,67
Enschede	12	33,33	66,67
Gouda	14	35,71	64,29
Groningen	13	23,08	76,92
Haarlem	15	40,00	60,00
Haarlemmermeer	15	13,33	86,67
Heerlen	7	28,57	71,43
Helmond	9	22,22	77,78
Hengelo	13	38,46	61,54
's-Hertogenbosch	14	28,57	71,43
Hoorn	13	30,77	69,23
Leeuwarden	11	36,36	63,64
Leiden	11	27,27	72,73
Lelystad	14	14,29	85,71
Maastricht	17	23,53	76,47
Nijmegen	10	20,00	80,00
Oss	8	0,00	100,00
Roosendaal	9	22,22	77,78
Rotterdam	13	46,15	53,85

Schiedam	11	36,36	63,64
Sittard-Geleen	13	7,69	92,31
Tilburg	15	33,33	66,67
Utrecht	18	22,22	77,78
Venlo	11	27,27	72,73
Zaanstad	13	38,46	61,54
Zoetermeer	13	7,69	92,31
Zwolle	10	20,00	80,00
Totaal	550	26,36	73,64

Tabel 26. Per partij het aantal keer dat in programma's aandacht wordt besteed aan groen als leefgebied van bestuivende insecten.

	#programma's	%groen	%niet
D66	43	34,88	65,12
VVD	41	7,32	92,68
CDA	43	6,98	93,02
GLPvdA	40	77,50	22,50
GL	4	100,00	0,00
PvdA	4	0,00	100,00
PVV	15	0,00	100,00
JA21	6	0,00	100,00
Forum	41	0,00	100,00
BBB	4	0,00	100,00
SP	39	23,08	76,92
PvdD	33	100,00	0,00
VOLT	23	30,43	69,57
SGP	8	12,50	87,50
CU	29	48,28	51,72
Denk	19	0,00	100,00
50plus	11	36,36	63,64
NSC	5	0,00	100,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	0,00	100,00
Lokaal	135	15,56	84,44
Totaal	550	26,36	73,64

3.7 Onderdeel 4 - Biodiversiteit

Deelvraag 1 – Basiskwaliteit natuur

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma de term 'basiskwaliteit natuur' noemt (ja/nee).

Het begrip Basiskwaliteit Natuur komt in bijna geen enkel verkiezingsprogramma voor.

Tabel 27. Per gemeente het aantal programma's waarin de term 'basiskwaliteit natuur' wordt genoemd.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	0,00	100,00
Almelo	16	0,00	100,00
Almere	14	0,00	100,00
Alphen aan den Rijn	12	0,00	100,00
Amersfoort	15	6,67	93,33
Amstelveen	11	0,00	100,00
Amsterdam	13	0,00	100,00
Apeldoorn	14	0,00	100,00
Arnhem	12	0,00	100,00
Assen	11	0,00	100,00
Breda	9	11,11	88,89
Delft	13	0,00	100,00
Den Haag	15	0,00	100,00
Deventer	12	0,00	100,00
Dordrecht	14	0,00	100,00
Ede	13	7,69	92,31
Eindhoven	12	0,00	100,00
Emmen	9	0,00	100,00
Enschede	12	0,00	100,00
Gouda	14	0,00	100,00
Groningen	13	0,00	100,00
Haarlem	15	6,67	93,33
Haarlemmermeer	15	0,00	100,00
Heerlen	7	0,00	100,00
Helmond	9	0,00	100,00
Hengelo	13	7,69	92,31
's-Hertogenbosch	14	0,00	100,00
Hoorn	13	0,00	100,00
Leeuwarden	11	0,00	100,00
Leiden	11	0,00	100,00
Lelystad	14	0,00	100,00
Maastricht	17	0,00	100,00
Nijmegen	10	0,00	100,00
Oss	8	0,00	100,00
Roosendaal	9	0,00	100,00
Rotterdam	13	7,69	92,31
Schiedam	11	0,00	100,00
Sittard-Geleen	13	15,38	84,62
Tilburg	15	0,00	100,00
Utrecht	18	0,00	100,00
Venlo	11	0,00	100,00
Zaanstad	13	0,00	100,00
Zoetermeer	13	0,00	100,00
Zwolle	10	0,00	100,00
Totaal	550	1,45	98,55

Tabel 28. Per partij het aantal programma's waarin de term 'basiskwaliteit natuur' wordt genoemd.

	#programma's	%ja	%nee
D66	43	4,65	95,35
VVD	41	0,00	100,00
CDA	43	0,00	100,00
GLPvdA	40	7,50	92,50
GL	4	0,00	100,00
PvdA	4	0,00	100,00
PVV	15	0,00	100,00
JA21	6	0,00	100,00
Forum	41	0,00	100,00
BBB	4	0,00	100,00
SP	39	0,00	100,00
PvdD	33	6,06	93,94
VOLT	23	4,35	95,65
SGP	8	0,00	100,00
CU	29	0,00	100,00
Denk	19	0,00	100,00
50plus	11	0,00	100,00
NSC	5	0,00	100,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	0,00	100,00
Lokaal	135	0,00	100,00
Totaal	550	1,45	98,55

Deelvraag 2 - Biodiversiteit

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma aandacht besteedt aan (het herstel van) biodiversiteit in de bebouwde omgeving (ja/nee).

Aan biodiversiteit wordt in vrij veel verkiezingsprogramma's aandacht besteed. Biodiversiteit is wel een ruim en abstract begrip. De variatie tussen de programma's is op dit vlak dan ook vrij groot en niet zo concreet.

- D66 Apeldoorn: wil bij elke ruimtelijke ontwikkeling maatregelen nemen om de biodiversiteit te versterken. Dit omvat onder andere gifvrij beheer, groene daken en gevels, en de aanleg van "tiny forests" en bloemrijke bermen in de stad.
- GroenLinks-PvdA Arnhem willen de biodiversiteit versterken in de straat (via de 3-30-300 regel) en stellen biodiversiteit centraal in de uitvoering van het stedelijk groenbeheer, bijvoorbeeld door extensief maaien.
- GroenLinks-PvdA Haarlemmermeer zet vol in op natuurinclusief bouwen en willen dat biodiversiteit floreert in woonwijken. Elke wijk moet groene natuurzones krijgen die bijdragen aan biodiversiteit.
- SP Venlo: wil groenonderhoud in de wijken zo veel mogelijk biodivers uitvoeren en pleit voor gerichte bescherming van natuur en biodiversiteit in de wijken.

- Student & Starter Utrecht stelt dat "biodiversiteit een randvoorwaarde moet zijn" bij de inrichting van straten, pleinen en parken. Ook moet het groen in de stad worden beheerd met het oog op biodiversiteit.

Tabel 29. Per gemeente het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan biodiversiteit of het herstel van biodiversiteit.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	61,54	38,46
Almelo	16	31,25	68,75
Almere	14	64,29	35,71
Alphen aan den Rijn	12	58,33	41,67
Amersfoort	15	73,33	26,67
Amstelveen	11	63,64	36,36
Amsterdam	13	76,92	23,08
Apeldoorn	14	57,14	42,86
Arnhem	12	66,67	33,33
Assen	11	27,27	72,73
Breda	9	77,78	22,22
Delft	13	61,54	38,46
Den Haag	15	53,33	46,67
Deventer	12	91,67	8,33
Dordrecht	14	64,29	35,71
Ede	13	61,54	38,46
Eindhoven	12	41,67	58,33
Emmen	9	44,44	55,56
Enschede	12	50,00	50,00
Gouda	14	64,29	35,71
Groningen	13	69,23	30,77
Haarlem	15	60,00	40,00
Haarlemmermeer	15	40,00	60,00
Heerlen	7	57,14	42,86
Helmond	9	33,33	66,67
Hengelo	13	61,54	38,46
's-Hertogenbosch	14	57,14	42,86
Hoorn	13	61,54	38,46
Leeuwarden	11	63,64	36,36
Leiden	11	81,82	18,18
Lelystad	14	42,86	57,14
Maastricht	17	58,82	41,18
Nijmegen	10	60,00	40,00
Oss	8	62,50	37,50
Roosendaal	9	22,22	77,78
Rotterdam	13	92,31	7,69
Schiedam	11	54,55	45,45
Sittard-Geleen	13	38,46	61,54
Tilburg	15	40,00	60,00
Utrecht	18	44,44	55,56
Venlo	11	45,45	54,55
Zaanstad	13	61,54	38,46

Zoetermeer	13	100,00	0,00
Zwolle	10	60,00	40,00
Totaal	550	58,18	41,82

Tabel 30. Per partij het aantal programma's waarin aandacht wordt besteed aan biodiversiteit of het herstel van biodiversiteit.

	#programma's	%groen	%niet
D66	43	90,70	9,30
VVD	41	34,15	65,85
CDA	43	60,47	39,53
GLPvdA	40	97,50	2,50
GL	4	100,00	0,00
PvdA	4	75,00	25,00
PVV	15	6,67	93,33
JA21	6	0,00	100,00
Forum	41	2,44	97,56
BBB	4	25,00	75,00
SP	39	58,97	41,03
PvdD	33	100,00	0,00
VOLT	23	78,26	21,74
SGP	8	62,50	37,50
CU	29	93,10	6,90
Denk	19	73,68	26,32
50plus	11	45,45	54,55
NSC	5	40,00	60,00
BVNL	4	25,00	75,00
BIJ1	3	100,00	0,00
Lokaal	135	45,19	54,81
Totaal	550	58,18	41,82

3.8 Onderdeel 5 – 3-30-300 regel

Deelvraag 1 – 3-30-300 regel

Prompt: Kun je voor elke partij aangeven of die partij in het verkiezingsprogramma de 3-30-300 regel hanteert of zeer vergelijkbare doelen stelt ten aanzien van het aantal bomen in de buurt van woonhuizen, de boomkroonbedekking en/of de afstand van woningen tot een park/parkje (ja/nee)?

Aan de 3-30-300 of iets vergelijkbaars wordt in ongeveer een kwart van de programma's aandacht besteed. Soms wordt de 3-30-300 regel concreet genoemd, soms wordt gezegd dat de kroonbedekking 30% zou moeten zijn en soms worden vergelijkbare doelen, zoals in Zwolle waar ze de 2-22-200 (of 2-20-200) regel hanteren

- D66 Zoetermeer: Ja. De partij wil bij woningbouw waar mogelijk de 3-30-300 regel toepassen: minstens drie bomen zichtbaar vanuit het huis, 30% groen in de wijk en binnen 300 meter altijd een park bereikbaar.
- GroenLinks-PvdA Hoorn: Ja. Deze partij is de enige die de 3-30-300 regel expliciet benoemt. Zij geven hieraan voorrang en lichten toe dat inwoners vanuit hun raam thuis of op het werk minstens drie volwassen bomen moeten kunnen zien.
- Volt Zwolle: sluit aan bij de 2-22-200-regel (2 bomen per straat, 22% kroonbedekking, 200 meter afstand). Daarnaast noemen zij de 3-30-300-regel expliciet als richtinggevend voor nieuwe gebiedsontwikkelingen en ingrijpende herinrichtingen.

Tabel 31. Per gemeente het aantal keer dat in programma's de 3-30-300 of een vergelijkbare regel wordt genoemd.

	#programma's	%ja	%nee
Alkmaar	13	23,08	76,92
Almelo	16	12,50	87,50
Almere	14	14,29	85,71
Alphen aan den Rijn	12	25,00	75,00
Amersfoort	15	40,00	60,00
Amstelveen	11	9,09	90,91
Amsterdam	13	23,08	76,92
Apeldoorn	14	28,57	71,43
Arnhem	12	41,67	58,33
Assen	11	0,00	100,00
Breda	9	22,22	77,78
Delft	13	30,77	69,23
Den Haag	15	20,00	80,00
Deventer	12	33,33	66,67
Dordrecht	14	28,57	71,43
Ede	13	30,77	69,23
Eindhoven	12	16,67	83,33
Emmen	9	0,00	100,00
Enschede	12	16,67	83,33
Gouda	14	21,43	78,57
Groningen	13	23,08	76,92
Haarlem	15	46,67	53,33
Haarlemmermeer	15	13,33	86,67
Heerlen	7	14,29	85,71
Helmond	9	11,11	88,89
Hengelo	13	30,77	69,23
's-Hertogenbosch	14	28,57	71,43
Hoorn	13	7,69	92,31
Leeuwarden	11	27,27	72,73
Leiden	11	27,27	72,73
Lelystad	14	14,29	85,71
Maastricht	17	23,53	76,47
Nijmegen	10	20,00	80,00
Oss	8	12,50	87,50
Roosendaal	9	11,11	88,89
Rotterdam	13	46,15	53,85

Schiedam	11	9,09	90,91
Sittard-Geleen	13	30,77	69,23
Tilburg	15	26,67	73,33
Utrecht	18	27,78	72,22
Venlo	11	18,18	81,82
Zaanstad	13	15,38	84,62
Zoetermeer	13	15,38	84,62
Zwolle	10	40,00	60,00
Totaal	550	22,91	77,09

Tabel 32. Aantal partij het aantal keer dat in programma's de 3-30-300 of een vergelijkbare regel wordt genoemd.

	#programma's	%ja	%nee
D66	43	53,49	46,51
VVD	41	2,44	97,56
CDA	43	9,30	90,70
GLPvdA	40	52,50	47,50
GL	4	50,00	50,00
PvdA	4	0,00	100,00
PVV	15	0,00	100,00
JA21	6	0,00	100,00
Forum	41	0,00	100,00
BBB	4	100,00	0,00
SP	39	17,95	82,05
PvdD	33	75,76	24,24
VOLT	23	60,87	39,13
SGP	8	25,00	75,00
CU	29	55,17	44,83
Denk	19	0,00	100,00
50plus	11	9,09	90,91
NSC	5	0,00	100,00
BVNL	4	0,00	100,00
BIJ1	3	0,00	100,00
Lokaal	135	4,44	95,56
Totaal	550	22,91	77,09

4 Vergelijking met verkiezingen 2022, 2018, 2014 en 2010

In tabel Tabel 33 staat een vergelijkend overzicht van de resultaten van het onderzoek in 2026, 2022, 2018, 2014 en 2010. Belangrijk aandachtspunt is dat er in 2026 44 gemeenten zijn opgenomen. Bij voorgaande verkiezingen was dat aanmerkelijk minder. In 2022 waren het 27 gemeenten, in 2018 17 gemeenten, in 2014 16 gemeenten en in 2010 15 gemeenten.

Bij de analyses over 2010 tot en met 2018 is er 'bij de analyse een onderscheid gemaakt naar standpunten over groen en over de openbare ruimte'. In 2022 is in de beschouwing meegenomen 'groen als in fysiek/tastbaar groen: bomen, planten, etc. Abstracte verwijzingen zoals bij energie (bijvoorbeeld: groene waterstof) zijn buiten de analyse gelaten. Groeneducatie daarentegen weer wel, mits het educatie over tastbaar groen betreft'. Om een zo goed mogelijke vergelijking mogelijk te maken is voor het verkiezingsjaar 2026 gebruik gemaakt van Tabel 3 in paragraaf 3.2. Als er voor minimaal een van de vragen m.b.t. groen aandacht is in een verkiezingsprogramma, dan is dit meegenomen.

Kijkend naar de tabel valt op dat de gemiddelde aandacht voor groen in de verkiezingsprogramma's voor alle beschouwde gemeenten sinds 2014 is toegenomen van rond 80% in 2014 naar 95% in 2026. Als je alleen de gemeenten in beschouwing neemt die vanaf 2010 alle jaren bij het onderzoek zijn betrokken (14 gemeenten), dan zie je eenzelfde ontwikkeling.

De indruk bestaat dat er in de programma's van 2026 dieper wordt ingegaan op allerlei aspecten van groen dan in de periode 2010-2022.

In 2022 werd in 37% van de verkiezingsprogramma's ingegaan op klimaatadaptatie. In 2026 vonden we dat 74% van de programma's ingaat op het terugdringen van hitte door groen en 70% van de programma's op de rol van groen voor opvang regenwater en vasthouden van water voor droge tijden.

In 2022 werd in 52% van de verkiezingsprogramma's ingegaan op biodiversiteit. In 2026 werd in 58% van de verkiezingsprogramma's aandacht besteed aan biodiversiteit.

Tabel 33. Een vergelijkend overzicht van de resultaten van het onderzoek in 2026, 2022, 2018, 2014 en 2010.

Gemeente	2026	2022	2018	2014	2010
Alkmaar	100,00	100,0	92,9		92,3
Almelo	87,50				
Almere	100,00	93,3			
Alphen aan den Rijn	100,00				
Amersfoort	100,00	92,9	100,0	90,0	81,8
Amstelveen	100,00				
Amsterdam	100,00	91,3	75,0	66,7	88,2
Apeldoorn	100,00	100,0			
Arnhem	100,00	93,8	100,0	70,6	69,2
Assen	100,00	90,0			
Breda	100,00	92,3			
Delft	84,62				
Den Haag	93,33	89,5	92,9	92,3	82,4

Deventer	100,00	100,0	63,6	83,3	77,8
Dordrecht	92,86	100,0	83,3	100,0	87,5
Ede	100,00				
Eindhoven	100,00	86,7	81,8	68,8	86,7
Emmen	77,78				
Enschede	100,00	87,5	66,7	81,8	88,9
Gouda	100,00				
Groningen	100,00	100,0			
Haarlem	100,00	94,4	90,9	100,0	
Haarlemmermeer	86,67				
Heerlen	85,71	86,7	100,0	70,0	91,7
Helmond	88,89				
Hengelo	84,62				
's-Hertogenbosch	92,86	100,0			
Hoorn	100,00				
Leeuwarden	100,00	100,0			
Leiden	100,00				
Lelystad	100,00	88,2			
Maastricht	88,24	86,4	81,8	54,5	75,0
Nijmegen	100,00	100,0	91,7	88,9	85,7
Oss	87,50				
Roosendaal	88,89				
Rotterdam	100,00	94,7	76,9	81,8	80,0
Schiedam	100,00	100,0	84,6	81,8	
Sittard-Geleen	84,62				
Tilburg	100,00	100,0			
Utrecht	94,44	100,0	85,7	66,7	91,7
Venlo	100,00				
Zaanstad	92,31	100,0	93,3	92,9	85,7
Zoetermeer	100,00				
Zwolle	100,00				
Totaal	95,82	88,54	85,95	80,63	84,31

5 Conclusies

Op basis van het onderzoek kan een aantal conclusies worden getrokken.

Groen heeft in de partijprogramma's van de partijen veel aandacht. Ca. 95% heeft doelen voor groen opgenomen.

- Opvallend is dat bij 28 gemeenten alle verkiezingsprogramma's aandacht aan groen besteden. Bij 5 gemeenten was dit meer dan 90% van de programma's en bij 11 gemeenten tussen de 78% en 89%.
- Het aantal van de deelvragen waarop per gemeente gemiddeld positief wordt gescoord bij de verkiezingsprogramma's varieert tussen minimaal 4 en maximaal 9,46. Een 8 of hoger scoorden Amsterdam, Breda, Deventer, Rotterdam en Zoetermeer. Lager dan 5 scoorden Almelo, Assen, Emmen en Roosendaal. Dit zijn getallen die indiceren wat de gemiddelde aandacht van de deelnemende politieke partijen is voor groen.
- Bij de 21 onderzochte partijen (lokale partijen zijn samengenomen) is er ook een grote meerderheid die groen bij de meeste gemeenten in het programma heeft opgenomen. 13 partijen scoren 100% van de gemeenten (D'66, GLPvda (en GL, PvdA), JA'21, Forum, BBB, PvdD VOLT SGP, CU, Denk en BIJ1). 4 partijen scoren > 90% (VVD, CDA, SP, Lokale Partijen) en 4 partijen scoren tussen 67 en 80% (PVV 50Plus, NSC en BVNL).
- Het aantal deelvragen waarop positief gescoord werd varieert wel wat sterker tussen partijen dan per gemeente werden geanalyseerd. Drie partijen scoorden gemiddeld boven de 10,00 (GLPvda, GL, PvdD), 7 partijen tussen de 7,00 en 9,99 (D66, PvdA, BBB, VOLT, CU, Denk, BIJ1), 6 partijen tussen de 4,00 en 6,99 (VVD, CDA, Forum, SP, SGP en Lokale partijen) en 4 partijen gemiddeld tussen de 1,00 en 3,99 (PVV, JA21, NSC, BVNL).

Verbinding stad en buitengebied

- Gemiddeld 27% van de verkiezingsprogramma's besteedt hier aandacht aan. Veel meer dan gemiddelde gemeenten bij deze vraag zijn Breda, Deventer, Hengelo, Leiden, Rotterdam en Utrecht met 50% of meer van de programma's met aandacht hiervoor. Erg weinig aandacht (<10%) bij Alkmaar, Arnhem, Assen, Hoorn en Zoetermeer.
- Bij de politieke partijen is er bovengemiddeld aandacht voor (50% of meer) bij GLPvda, GL, PvdD, VOLT en BIJ1. Erg weinig aandacht (<10%) bij VVD, PvdA, PVV, JA21, BBB, SGP, Denk, 50Plus, NSC en BVNL.

Hoeveelheid groen

- Gemiddeld 85% van de programma's geeft aan de hoeveelheid groen te willen uitbreiden. 5% geeft aan de hoeveelheid groen te willen gelijk houden. Bijna 10% van de gemeenten stelt geen doelen hierover.
- Opvallend is dat het doel om de oppervlakte groen gelijk te houden vooral voorkomt bij gemeenten die veel groen in de kom hebben zoals Almere, Amstelveen, Lelystad en Zoetermeer. Maar ook in deze gemeenten zijn er meestal meer verkiezingsprogramma's die aangeven het groenareaal te willen uitbreiden (uitzondering Lelystad).
- Bij de politieke partijen springt eruit dat de meeste partijen vooral doelen stellen voor meer groen. Uitzonderingen hier zijn PVV en BVNL, maar ook bij 50Plus, NSC en VVD heeft meer dan 10% van de verkiezingsprogramma's geen doelen.

Hoeveelheid bomen

- Gemiddeld 72% van de verkiezingsprogramma's stelt als doel meer bomen. 5% geeft aan het aantal bomen gelijk te willen houden en 23% van de verkiezingsprogramma's besteedt hier geen aandacht aan. Hoog (>85%) scoren de gemeenten Amersfoort, Amsterdam, Breda, Deventer, Dordrecht, Haarlem, Hoorn, Maastricht, Rotterdam, Utrecht en Zwolle. Laag (<55%) de gemeenten Almelo, Assen, Ede, Emmen, Helmond, Leeuwarden, Leiden, Lelystad en Oss.
- Bij de politieke partijen scoren hoog (>85%) D66 GLPvdA, Forum, BBB, PvdD, CU, Denk en BIJ1. Laag (<55%) scoren hier VVD, JA21, 50Plus, NSC en BVNL. Zeer laag (<30%) PVV, JA21, NSC en BVNL.

Groen en neerslag en droogte

- 70% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan de rol van groen voor de waterregulatie. Hoog (>85%) scoren de gemeenten Breda, Deventer, Enschede, Nijmegen, Rotterdam en Zwolle. Laag (<55%) de gemeenten Almelo, Assen, Leeuwarden, Roosendaal en Sittard-Geleen.
- Bij de politieke partijen scoren hoog (>85%) D66 GLPvdA, GL, PvdA, Forum, PvdD, VOLT, SGP, CU en BIJ1. Laag (<55%) scoren hier VVD, SP en 50Plus. Zeer laag (<30%) PVV, JA21, NSC en BVNL.

Groen en hitte

- 73% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan de rol van groen voor de hitte. Hoog (>85%) scoren de gemeenten Alkmaar, Amsterdam, Breda, Dordrecht, Oss, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Zwolle. Laag (<55%) de gemeenten Almere, Assen, Emmen, Leeuwarden, Lelystad, Roosendaal en Sittard-Geleen.
- Bij de politieke partijen scoren hoog (>85%) D66, GLPvdA, GL, PvdA, Forum, BBB, PvdD, VOLT, SGP, CU, Denk en BIJ1. Laag (<55%) scoren hier Ja21 en 50Plus. Zeer laag (<30%) PVV, NSC en BVNL.

Groen en gezondheid

- 70% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan de rol van groen voor gezondheid. Hoog (>85%) scoren de gemeenten Amersfoort, Deventer, Dordrecht, Nijmegen, Oss, Rotterdam, Tilburg, Utrecht en Zwolle. Laag (<55%) de gemeenten Almelo, Amstelveen, Assen, Eindhoven, Heerlen, Leeuwarden, Sittard-Geleen en Venlo. Zeer laag (<30%) scoorde Roosendaal.
- Bij de politieke partijen scoren hoog (>85%) D66, GLPvdA, GL, PvdA, Forum, BBB, PvdD, VOLT, CU, Denk en BIJ1. Laag (<55%) scoren hier VVD, Ja21, 50Plus en NSC. Zeer laag (<30%) PVV en BVNL.

Groen en sociale interactie

- 84% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan de rol van groen voor sociale interactie (sociale ontmoetingen, sport en spel). Hoog (>90%) scoren de gemeenten Alkmaar, Alphen aan de Rijn, Amsterdam, Deventer, Gouda, Leeuwarden, Leiden, Nijmegen, Rotterdam, Schiedam, Tilburg, Utrecht, Venlo, Zoetermeer en Zwolle. Laag (<65%) de gemeenten Almelo, Amstelveen, en Sittard-Geleen.
- Bij de politieke partijen scoren hoog (>90%) D66, CDA, GLPvdA, GL, PvdA, BBB, PvdD, VOLT, SGP, CU, Denk en BIJ1. Laag (<65%) scoren hier PVV, Forum, 50Plus, NSC en BVNL.

Groen en achterstandswijken

- 34% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan de rol van groen voor achterstandswijken. Zeer hoog (>80%) scoren de gemeenten Rotterdam en Zoetermeer. Hoog (>50%) scoren de gemeenten Amersfoort, Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Enschede, Nijmegen en Utrecht. Laag (<20%) scoren de gemeenten Almelo, Amstelveen, Assen, Emmen, Gouda, Haarlemmermeer, Hengelo, Hoorn en Tilburg.
- Bij de politieke partijen scoren zeer hoog (>80%) GLPvdA, Denk en BIJ1. Hoog (>50%) scoren de partijen GL, PvdA, SP, PvdD en VOLT. Laag (<20%) scoren hier VVD, JA21, PVV, Forum, 50Plus, NSC en BVNL.

Groen en bestuivers (1)

- 27% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan de rol van groen voor bestuivers (insecten in het algemeen of bijen, hommels en vlinders). Hoog (>40%) scoren de gemeenten Alphen aan de Rijn, Haarlem 's-Hertogenbosch en Rotterdam. Laag (<15%) scoren de gemeenten Almelo, Amstelveen, Assen, Haarlemmermeer, Lelystad, Oss, Sittard-Geleen en Zoetermeer.

Groen en bestuivers (2)

- 26% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan de rol van groen als leefgebied voor bestuivers (insecten in het algemeen of bijen, hommels en vlinders). Hoog (>40%) scoren de gemeenten Alphen aan de Rijn, Haarlem en Rotterdam. Laag (<15%) scoren de gemeenten Almelo, Amstelveen, Assen, Haarlemmermeer, Lelystad, Oss, Sittard-Geleen en Zoetermeer.
- Bij de politieke partijen scoren zeer hoog (>80%) GL en PvdD. Hoog (>40%) scoren de partijen GLPvdA en CU. Laag (<20%) scoren hier VVD, CDA, PvdA, PVV, Forum, JA21, SGP, Denk, NSC, BVNL en BIJ1.

Basiskwaliteit Natuur

- Het begrip Basiskwaliteit Natuur wordt in 1,45% van alle verkiezingsprogramma's aangetroffen. Geconcludeerd kan worden dat deze term nog niet ingeburgerd is in de taal van verkiezingsprogramma's.

Biodiversiteit

- 58% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan (het herstel van) biodiversiteit in de bebouwde omgeving. Hoog (>80%) scoren gemeenten Deventer, Leiden, Rotterdam en Zoetermeer. Laag (<40%) scoren de gemeenten Almelo, Assen, Haarlemmermeer, Helmond en Sittard-Geleen.
- Bij de politieke partijen scoren hoog (>80%) D66 GLPvdA, GL, PvdD, CU en BIJ1. Laag (<40%) scoren hier VVD, JA21, PVV, Forum, BBB, NSC en BVNL.

De 3-30-300 Regel

- 23% van de verkiezingsprogramma's besteedt aandacht aan de 3-30-300 regel of vergelijkbaar. Hoog (>40%) scoren de gemeenten Amersfoort, Arnhem, Haarlem, Rotterdam en Zwolle. Laag (<10%) scoren de gemeenten Amstelveen, Assen, Emmen, Hoorn en Schiedam.
- Bij de politieke partijen scoren zeer hoog (>80%) BBB. Hoog (>40%) scoren de partijen D66, GLPvdA, GL, PvdD, VOLT en CU. Laag (<10%) scoren hier VVD, CDA, PvdA, PVV, Forum, JA21, Denk, 50Plus, NSC, BVNL en BIJ1.

Natuurherstelverordening

- De Natuurherstelverordening wordt in 0,73% van alle verkiezingsprogramma's aangetroffen. Geconcludeerd kan worden dat deze term nog niet ingeburgerd is in de taal van verkiezingsprogramma's.

Ontwikkeling aandacht voor groen in verkiezingsprogramma's sinds 2010

Het percentage van de gemeentelijke verkiezingsprogramma's waarin aandacht aan groen wordt besteed is geleidelijk toegenomen van ca. 80-85% bij de verkiezingen in de periode 2010 tot en met 2018 tot 95% van de verkiezingsprogramma's in 2026.

De getallen moeten met enige omzichtigheid worden gehanteerd, omdat enerzijds over deze periode steeds meer gemeenten in beschouwing zijn genomen (van 15 gemeenten in 2010 tot 44 gemeenten in 2026) en anderzijds de methode van doornemen van de verkiezingsprogramma's en de selectie van de verkiezingsprogramma's op andere wijze heeft plaatsgevonden.

Met 2022 kan ook de vergelijking worden getrokken hoeveel aandacht er uitgaat naar de thema's groen & biodiversiteit en groen & klimaatadaptatie.

De aandacht voor biodiversiteit was in 2022 bij 52% van de verkiezingsprogramma's en dit is in 2026 toegenomen tot 58%.

Voor klimaatadaptatie was er sprake van een sterke stijging van de aandacht. Was er in 2022 bij 37% van de verkiezingsprogramma's aandacht voor dit aspect van groen, bij de verkiezingsprogramma's van 2026 was er bij 74% van de programma's aandacht voor terugdringen van hitte en bij 70% aandacht voor opvang van regenwater en vasthouden van water voor droge tijden.

Literatuur

Edixhoven F. & H. Hofhuis 2025. Basiskwaliteit Natuur in de bebouwde omgeving. Een uitwerking van de condities per bebouwd landschapstype. Samen voor Biodiversiteit e.a.

Heutinck, Leonie & Peter Visschedijk, 2010. Analyse groen in verkiezingsprogramma's Gemeenteraadsverkiezingen 2010, Wageningen.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties & Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2024. Handreiking Groen in en om de stad. Systematiek en richtlijnen voor de borging van Groen in en om de stad. Bijlage bij Kamerbrief van Minister BZK en Minister LNV aan 2^e Kamer van 31 mei 2024.

J. Rutten & M. Stuiver, 2022. Aandacht voor groen in de partijprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2022. Notitie Wageningen Environmental Research. Maart 2022.

Visschedijk, P.A.M., 2018. Aandacht voor groen in de partijprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2018, Wageningen.

Visschedijk, P.A.M. & E.A. de Vries, 2014. Groen en Gemeenteraadsverkiezingen, Aandacht voor groen in de partijprogramma's voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2014, Wageningen.

VNG 2025. Factsheet Europese Natuurherstel verordening (NHV) en gemeenten, december 2025.

Partijprogramma's van de deelnemende partijen aan de Gemeenteraadsverkiezingen 2026.

